

COSINZEANA

CUPRINSUL:

Trei aniversări	<i>D. I. Cucu</i>
Primăvara	<i>Ion Agârbiceanu</i>
Răzbunarea	<i>Vladimir Nicoară</i>
Romanțe	<i>Iustin Ilieștu</i>
Nebunia lui Avul Kasim	<i>Ion Munteanu</i>
Din intermezzo liric	<i>Heinrich Heine</i>
Învățătoarea	<i>Constanța Hodoș</i>
Noapte albă	<i>Marcel Romanescu</i>
Chipuri și suflete din Londra	<i>I. Ol. Ștefanovici-Svensk</i>
Vin de-ascultă	<i>Volbură Poland Năstureș</i>
Sauce à la tartare	<i>Victor Rakosi (trad. de I. Constantinescu-Delabaia)</i>
Peste doruri	<i>C. R. Crișan</i>
Spune codru, spune marea	<i>Ion Speteanu</i>
Imn Durerii	<i>Delavarona</i>
Scrisoarea deschisă	<i>Ion Gorun</i>
Cărți și reviste	<i>M. Ampolanu</i>

Insemnări: Arta românească și absurditățile iredentismului maghiar; Trei cruci; Nemuritorul Caragiale; Ortografia scrierii lui s și z; Reorganizarea editurii Casei Șcealelor, etc.

ANUL XI. Nr. 3.   CLUJ, 31 MARTIE 1927.

DIRECTOR: SEBASTIAN BORNEMISA   REDACTOR: D. I. CUCU

PREȚUL 20 LEI

„COSINZEANA“

Apare odată pe lună cu colaborarea celor mai de seamă scriitori

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA ÎN CLUJ, PIAȚA CUZA VODĂ 16

Director: SEBASTIAN BORNEMISA

Redactor: D. I. CUCU

Abonamentul: 200— lei pe an. Pentru instituții și autorități Lei 300—

Anul XI

28 Februarie 1927

Nr. 1—2

Manuscrisele nu se retrimite. Autorii, cari doresc să li se recenzeze volumele, să le trimită în două exemplare. Abonamentele se achită anticipat, cel puțin pe jumătate de an.

Pentru elevii școalelor secundare!

Dorind revista „Cosinzeana”
ca să facă accesibilă abonarea ei și de
către elevii școalelor secundare, — le face un

abonament de favoare de 120 de lei pe an

Aceia dintre elevi, care nu au mijloace, ca să
se aboneze individual la revistă, — să
se asocieze câte 2—3 la un loc
și să comande revista pe
un singur nume.

Abonamentul
se plătește anticipat,
măcar pe 6 luni

La Administrația noastră
se găsesc de vânzare

COLECȚIILE REVISTEI COSINZEANA

din anii 1922, 1923, 1924, 1925 și 1926, cuprinzând numeroase bucăți literare
poezii și ilustrații. — Prețul unei colecții este 200 de Lei.

Cine însă le comandă pe toate cinci, le primește
cu preț scăzut de 600 de lei numai.

Cel mai frumos cadou literar ce se poate face domnișoarelor sunt colecțiile „Cosinzenii”

COSINZEANA

TREI ANIVERSĂRI

de D. I. Cucu

Un an bogat în aniversări pentru publicistica românească. Trei aniversări, una după alta.

„Gazeta Transilvaniei” împlinște 90 de ani de apariție, socotindu-se originea ei dela apariția „Foiș săptămânale” din 1837. Cu această „Foaie”, din care n’au apărut decât două numere și-a început Gheorghe Barițiu bogata lui activitate ziaristică de peste 50 de ani, continuând-o în „Foaia literară”, apoi în „Foaia pentru minte și literatură”, la care s’a adăugat abia în Maiu 1838 „Gazeta Transilvaniei”.

Aniversarea e totuși la locul ei, pentru că din „Foaia săptămânală”, oprită de cenzură, își trage începuturile „Gazeta Transilvaniei”, care vreme de aproape 80 de ani a fost strajă vicleșă și neobosită unui ideal, care nu voia să se subjuge realității neîndurate a vremilor. Și foaia lui Gheorghe Barițiu, condusă apoi rând pe rând de Andrei, Iacob și Aurel Mureșanu și-a primit din plin răsplata sfatorniciei sale în idealul unității naționale.

Cu acest ideal a pornit Gheorghe Barițiu „Foaia săptămânală” și apoi „Gazeta Transilvaniei”. Legăturile ce și-a creat în principatele românești libere, unde întrefinea o vie corespondență cu fruntașii vieții publice, Eliade Rădulescu, Ion Maiorescu și alții, sunt mărturie neîndoioasă a unei conștiințe luminate. Paginile „Gazetei”, atât sub conducerea lui directă, cât și după 1850, când stăpânirea austriacă nu-i mai îngăduise prezența la conducerea ei și o cedă, vrând-nevrând, lui Iacob Mureșanu, au fost închinare unicului scop de-a trezi la viață națională poporul românesc de dincoace de Carpați, atunci când din toate părțile popoarele, urmând pilda revoluției franceze, renășteau la conștiința de sine. Închinată acestui scop politic, sub un regim, care stătea cu ochii în patru să ne țină în adormire, „Gazeta” a făcut de toate; a făcut literatură ocazională, din care n’a mai rămas nimic, dar care atunci însemna o prețioasă manifestare românească, a făcut istorie națională, valoroasă din multe puncte de vedere și astăzi; a făcut filologie, adeseori greșită și exagerată, dar bine intenționată, din rodul căreia s’a slujit în bună parte sfatornicia unei limbi literare românești.

Fără rezultate evidente în evoluția noastră culturală „Gazeta” și-a făcut datoria, ocupându-

se de toate și turnând mereu, picur cu picur, undelele curate al răbdării în candela unității naționale, ce avea să vie.

Și „Gazeta Transilvaniei” și-a făcut astfel din prisos datoria.

Se vor împlini 75^{* * *} de ani la 8 Decembrie, în acest an, dela apariția celui dintâi număr al „Telegrafului român”, „foaie politică, industrială, comercială și literară”, cum se intitula atunci. Marele Șaguna, cu gândul căruia se identifică „Telegraful român” în primii 21 de ani de apariție, mai realist decât Barițiu și urmașii lui dela Brașov, dar tot așa de bine intenționat patriot, a înțeles că ideea națională trebuie concepută practic și a dat naștere acestei gazete de îndrumare practică pentru ridicarea materială a poporului românesc din monarhie. Ideea națională trebuia să se nască firesc dintr’o mai bună stare socială și economică, și de aceea „Telegraful” făcea și politică, făcea și literatură în sensul larg al cuvântului și în înțelesul îngăduitor al vremii, dar făcea și industrie și comerț, susținând aspirațiunile comercianților români și dând îndrumări poporului, să-și îndrepte copiii spre meserii, spre a salva pușinul pământ, aflat în proprietate românească, de o îmbucătățire cu urmări fatale pentru economia noastră națională.

Se înțelege că sfaturile politice și îndrumările economice ale lui Șaguna au dat minunate roade, complectând idealismul abstract al „Gazetei Transilvaniei”. E destul să amintim că din acest mediu s’a întemeiat, prin stăruința și priceperea lui Visarion Roman, învățătorul din Rășinari, prietenul și colaboratorul lui Șaguna, cea mai puternică instituție românească de credit din Ardeal, Banca Albina.

Dar din literatura „Telegrafului Român” n’a rămas nimic, cum n’a rămas aproape nimic din toată literatura Ardealului de pe acea vreme.

Afară de Andrei Mureșanu, care mai dăinuiește în istoria literaturii române pentru unica sa operă menționabilă „Deștăptă-te române”, cine mai știe astăzi ceva despre poeți și scriitori ca Zaharia Boiu, Ion Rațiu, Ion Borcia, Atanastie M. Marienescu, T. Centea?

Datorită însă aceluiași realism călăuzitor, „Telegraful” a adus totuși un însemnat serviciu

literaturii naționale, luând atitudine hotărâtă contra curentului de exagerare a originii noastre latine, prin latinizarea limbii împotriva limbii noastre firești. Zeflemisirea școlii latiniste a lui Cipariu și a lui Laurian și Maxim, însemna prima reacție a bunului simț, care avea să izbândiască definitiv mai târziu, odată cu statornicirea limbii noastre literare.

Dacă numai atâta ar fi făcut „Telegraful român”, recunoștința noastră, a urmașilor, tot nu i-ar răsplăti îndeajuns meritele.

* * *

„Convorbirile Literare” și-au serbătorit zilele trecute împlinirea a 60 de ani de apariție. E un record. „Transilvania”, revista Asociației, are numai 57 ani și n'a atins, nici pe vremea când era redactată de Gheorghe Barițiu, gloria, pe care au avut-o „Convorbirile”. Cum se explică acest unic caz în istoria noastră literară? „Convorbirile Literare” au luat naștere în epoca fecundă a primei uniri dintre principatele libere Moldova și Muntenia. La 1867, primele forțe ale românismului dăduseră ființă unui stat cu aspirațiuni sociale de caracter european. România își căuta o așezare proprie în toate domeniile de activitate omenască.

În aceste împrejurări, o mână de oameni luminați, Titu Maiorescu, Petre Carp, Teodor Rosetti, Vasile Pogor și d. Iacob Negruț, au pus bazele „Junimei”, faimoasa societate culturală de la Iași, care n'a avut niciodată statute, program și comitete, dar de numele căreia se leagă întreaga epocă de renaștere culturală a României. Faptul se petrecea pe la 1864 „Convorbirile”, despre cari nu se poate vorbi fără a aminti de „Junimea” au apărut după trei ani, de la întâmplarea acestui eveniment. În tot acest timp „Junimea” a desfășurat o activitate neobosită, lărgindu-și cercul de aderenți în șezătorile ei săptămânale și manifestându-se în public prin foarte mult gustate și apreciate conferințe.

Pe această temelie zidită solid de „Junimea” s'a ridicat edificiul revistei serbătorită zilele trecute. Modestă la început, ea aduce podoaba numelor lui Vasile Alexandri și Costache Negruț pentru a îmbrăca debuturile lui Maiorescu, Bodrărescu, Matilda Cugler, măritată Poni mai târziu, Șerbănescu, Iacob Negruț, Teodor Naum, Carp, Pogor, etc.

Dar ce grandioasă mișcare literară, mai târziu Personalitatea europeană a lui Maiorescu a covârșit cu spiritul ei cuprinzător o întreagă epocă literară și cea mai însemnată. Când au apărut „Convorbirile” literatura noastră era năpădită de toate buruienile. Literatura nu era un scop, ci nu mijloc. Oricine știa să îndruga câteva vorbe sunătoare era un poet, oricine se pricepea să lege câteva fraze sforăitoare era un scriitor. Niciun criteriu estetic, nici-o orientare critică nu străjuia

acest elastic domeniu de activitate, iar politic de desmățată demagogie patriotică — aproape ca și astăzi — absorbia totul, fără control, și bun și rău, mai mult rău, decât bun. O crâncenă ignoranță domnia pretutindeni, chiar în jurul unor personalități culturale recunoscute precum era Simion Bărnuțiu la Iași și Hajdeu la București.

„Junimea” întrunchipa reacțiunea firească a oamenilor de cultură și de bun simț împotriva demagogiei ignorante și gălăgioase, care năpădiseră viața publică a Principatelor unite, ca apa mării într-o corabie avariata. Iar „Convorbirile” au dat expresiune publică acestei reacțiuni. Spiritul critic, rece și precis, al lui Maiorescu a pus stavilă debandadei morale, care putea să ne fie fatală în acele vremuri turburi de început, când când puneam temelii noi unei țări renăscute cu greu, și a stabilit măsuri de justă erarhizare a valorilor. S'au făcut excese? Da, desigur. Omeneste nu se putea altfel, în împrejurările de atunci, când nevoia de a crea o mentalitate europeană în viața culturală a țării nu se putea sprîjini decât pe începători. Dar să nu se uite că cele mai glorioase pogini ale recenteii noastre istorii literare și culturale li-au dat colaboratorii „Convorbirilor Literare”, crescuți, formați, în mediul estetic și intelectual de pură esență al „Junimei”. Aici s'a format Eminescu, Neculai Gane, Istoricul Alexandru Xenopol, filologul, mort prea de timpuriu, Al. Lambrior; aici s'au deschis, ca zorele în fapt de dimineață, minunatele calități de povestitor ale lui Ioan Creangă; aici s'a putut manifesta în voce mintea celui dintâi filosof român, Vasile Conta; prin îndemnul „Junimei” a devenit Ion Slavici, scriitorul sgușitor și fecund, și povestitorul, pe care îl știm; la „Junimea” s'a aciuat Caragiale, fiindcă se simțea bine în mijlocul ei, și a găsit prieteni aici delicatul poet și tragedul romancier, care a fost Duillu Zamfirescu; pe la „Junimea” au trecut și s'au șlișuit, și Coșbuc, și Iosif, și Anghel, și Cerna.

Renașterea literaturii române e întreagă în paginile „Convorbirilor Literare”, ostinută conștient printr-o metodică și neobosită luptă contra procedeele literare și culturale de acum 50—60 de ani. Celelalte personalități ale literaturii noastre, dintre anii 1870—1900 sînt accidente, sînt izbucniri de talent, pe cari împrejurările le-au pus în alte medii și nu le-a putut înfrînge. În aceasta epocă a începuturilor „Convorbirilor”, Bucureștii aveau o mișcare literară, în care figurau nume prețioase, Hajdeu, Ureche și, mai târziu, Tocilescu, G. Dem. Teogorescu; dar acestei mișcări îi lipsea ideea, care să o ilumineze către un scop estetic sau cultural. La Iași erau „Convorbirile”, era „Junimea” și era Maiorescu. De aceea mișcarea de la Iași rămâne și se confundă cu înseși mișcarea de regenerare, care ni-a dat o literatură vrednică de un popor civilizată.

PRIMĂVARA

de: I. Agârbiceanu

Bădița Andrei își mutase de trei zile în șopron scaunul de ghiluit și uneltele de lucru; barda cu limba lată și lucie la tăși, ferestrăul cu pânza subțire, dințată mărunț, luminoasă ca o fășie de arginț; securi și topoare, mai grele și mai mărunte, sfredele de toate mărimile, cu ferul vechiu și cu vârful albe; cuțitoaia, ca o custură de briciu uriaș, prinsă între cele două mânere smolite la rădăcină.

Cu scaunul și cu uneltele de-odată se grămădiră subț șopron blane uscate, despicături mai subțiri de stajăr, de fag, unelte de jumătate lucrute; greble, furci, tângele, tot materialul din tindă, de după cuptor, din cămară, în care o iarnă întreagă s'a împiedecat bunica Iova, mama bădițului Andrei.

— Trăzni-ți-le-ar! z'cea bătrână, oprindu-se cu greu din avântul ce-și lua din piedecă. „Ai umplut casa! De-ar veni odată primăvara! Par'că tu ești meșterul Păvălucă să pleci cu uneltele la târg!“

Bădicul zâmbea, călare pe scaunul lui de lângă cuptor, din tindă, zâmbea scurt de sub mustașele stufoase și în vreme ce cântărea din ochi unealta la care lucra, adăoga:

— Nu mai am mult, mamă! Și o să-ți fac o greblă ușurică...

Știa Andrei că, dintre toți, bunica și Ionaș, băiatul cel mai mare, sunt mai mândri de munca lui, când, în caz de primăvară, se adunau într'un ungher al cămerii uneltele cele nouă, pe care nu le puteai deosebi de cele cumpărate la târg.

După ce bădița Andrei a eșit cu uneltele subț șopron, bunica Iova s'a dat în vânt o zi întreagă să curețe în tindă, după cuptor, în cămară, să pună în rând lucrurile.

Ofta de osteneală și zâmbea de plăcere, când vedea cum se luminează casa...

Din odala dinainte se auzea războiul, izbitorile îndesate, cadențate, ale spătezel, purtate de-o mână harnică. Durutul suculei era curmat în răstimpuri de plâns cu ceartă:

— Las-o pe Anișoara acum! E rândul ei! se auzea glasul împăciitor al mamei. N'auzi Mărioară? E rândul tău la leagăn!

Cearta și plânsul se domolea, și după o vreme suculea durăla din nou.

Bunica, după ce dereteci prin tindă, prin cămară, intră în casă vânăta de frig.

— Soare cu dinți, tu femeie. Mi-e frică să nu fi eșit prea de vreme subț șopron omul ăsta. Și, după ce ridică de jos, de pe țolișor, pe Petrică, dintre căpețelele de lemn rotunde cu cari se juca, și-l sărută pe amândoi obrazii, îl puse să stea „cucu mare“, se trase un pas înapoi și deschizând brațele;

— Cine vine la bunica? Cine?

Copilașul zâmbi și din trei pași nesiguri, se lăsă în brațele bătrânei.

— Să vezi tu femeie, zise bunica, cum are să umble de repede de-acum băiatul ista. Am făcut foc bun în tindă, și acolo acum e lărgă-mânt mare. Nu se mai împiedecă copilașul de hodrobelele lui tată-său!

Petrișor, până pe la mijlocul postului Crăciunului, nu umblase decât de-a bușile. Trecuse de-un an, și părea că nici gând n'are să se ridice copăcel. Bunica cercat'a în fel și chip, să-i de-a curaj! L-a descântat, în atâtea rânduri i-a tăiat ața, în care se împiedecau piciorușele lui.

Dar Petrișor n'avea de gând să umble. Se ținea în picioare de-un scaun, de-o laviță, dar minunățiile cari cădeau mareu de pe scaunul de lucru al tatălui său, îl atrăgeau numai decât la pământ, și ceasuri întregi se juca cu resturile bine mirositoare de lemn nou. Părea că le cercetează cu mare luare aminte.

— Cum să umble, frate, cum să cuteze între atâtea piedeci! oftă bunica Iova. De-ar veni odată primăvara!

Nevasta, Maria, avea alte năcazuri, nu-i ardea ei acum să-și învețe copilul să umble: aștepta, cu groază, pe cel mai tânăr.

Și într-o seară, pe la mijlocul postului, după ce auzi câteva țipete, Andrei își adună la repezeală toate uneltele din tindă și le duse în cămară. În dimineața următoare, prin tinda slobodă, Petrișor făcu cei dintâi pași.

— Ai văzut? zise bunica. Drăciile tale l-au împiedecat.

— Ba i-a dat glas broscuțul care țipă din păcel. A simțit că nu mai are sprijin de-acum, zise Andrei, uitându-se cu bunătațe și duloșie la nevasta care încerca să împace pe noul moștenitor.

Dar după ce Maria se ridică din pat, bărbatul își aduse iarăși uneltele în tindă, și Petrișor se ciubări din nou, vecinic mirat, între rămășițele ce cădea din ferestrău sau de subț cuțitoaie.

Bunica luă o hotărâre în ziua în care Andrei eși cu uneltele subț șopron, după ce curății și încălzi tinda. Adună toate resturile de lemn cu cari se juca Petrișor și le duse afară. Nu ultă să-l ducă și lui Andrei, care lucra numai în plețtar, mănecarul de lăună.

— Mi se pare c'al eșit prea de vreme, Andrei. Soarele ăsta e înșelător, și aici subț șopron trage și o leacă de vânt.

Andrei zâmbi scurt sub mustașele stufoase, puse cuțitoaia de-o parte și îmbracă halna.

Bunica veni mulțumită în casă, luă în brațe pe Petrișor, care plângea amarnic lipsit de jucăriile lui, și eși cu el în tindă.

În trei zile copilașul mergea cu ușurință dela un părete la celalalt, în brațele bunicli care amelișe alergând mereu dintr'un colț într'altul al odăii, și-l aștepta, lăsată pe vine, cu brațele întinse, ca două crengi uscate și strâmbe.

Încă în ziua a doua Petrișor se opri deodată în mijlocul odăii, și în loc să-și dapene pașii către brațele bunicli, chiui vesel și o luă într'altă parte.

— De-acum s'a isprăvit, avem fecior la casă zise bunica veselă, bătând din palme și întrând în odaia dinainte, unde vuia războiul și duruia sucala.

Nevasta eși dela război și se opri în pragul tîndei. Petrișor, când serios și grav, când chioțind de bucurie, străbătea tinda în lung și'n lat și când se 'ntorcea nu se mai priudea de la vișe.

Mama se uită un restimp la el, înseninată, apoi se repezi, îl ridică până'n grindă și-l sărută apăsat pe obraz.

— Crezi că umblă de două luni! zise ea cu mândrie.

— Ar fi și umblat dacă nu era Andrei cu drăciile lui să-l încurce, și să-l țină mereu la joc, spuse cu satisfacție bunica.

* * *

Bădița Andrei lucra de trei zile subt șopron, și se grăbea foc. Zăpada se topise cu două săptămâni înainte, și dacă n'ar fi dat frigul sec de-acum, soarele cu dinți, ar fi putut eși la plugărit. Mai avea câteva lucrări de isprăvit, un jug nou, o tănjelă, — că'n primăvara asta trebuia să învețe la jug doi jun ani. Știa că, începând odată munca la hotar, sculele lui puteau să ruginească. Se grăbea și adeseori se desbrăca și de pieptar.

Adevărat e că frigul pișca numai în ceasurile de dimineața și pe înserate. Peste zi soarele încălzia, usca tinda, și cărării pielose se iveau și prin curte și afară pe marginea drumului. Ba în ziua a treia de când lucra afară, se porni de dimineață vântul dela miazăzi, cu miros dulce de primăvară, cu mireasmă de pământ umed și de verdeață tânără.

— În pod cu uneltele de-acum, stăpâne zise sluga Culița, când trecu pe lângă șopron, venind cu vitele dela adăpat. „Mă gândesc că mâne putem ara în Gorgan. E feție bună!“

— Așa m'am socotit și eu Culițo. Să vezi de plug, să vezi de stână. Dacă ține vântul blagoslovit mâne e sbicit în feție, putem ara.

Vântul dela miazăzi nu aduse nici un nor pe cer. Soarele încălzia tot mai aprins, și sticleții se moleșiră să cânte, prin ramurile negre ale frăgerilor dela ferești „opinci-opinci“. Las'că bunica Iova în primăvara asta era supărată rău pe eil. De când începură sticleții să ceară „opinci“ pentru primăvară, și frigul nu se mule! De când se adunau stolorile de vrăbii în tufele gardului

și te asurziu cu ciripitul, și peste noapte tot îngheța încă.

Dar dacă tăcură sticleții în schimb găniile aprindeau curtea și grădina șurli cu cotcodăcitul, în ziua aceasta senină cu cer limpede și înalt, cu vânt calduș dela miazăzi. Cel trei cocoși călcău mândri, strălucind din penele verzi-aurii ale coadelor, și din când în când, trambușau răsunător de pe-un gard, de pe gunoi, de pe-o grămăgioară de pae, spionându-se din ochi, gata de atac când vedeau pe altul rotinduși aripa în jurul unei găini.

Către amiază curtea era sbicită binișor. Bădița Andrei lucra subt șopron și cânta încet, cu glasul plin de simțire.

De-odată doi vițeluși fragezi, cu botul umed, cu ochji mari mirați, începură să zburde prin curte, uneori se 'mpedecau, cădeau într'un genunche, pătându-și albeața de zăpadă; apoi răsuceau din grumazi și porneau din nou.

Anișoara și Mărioară eșiră din casă, după ce se uitară o vreme prin fereastră la jocul vițelilor. Dela războiu nevasta arunca și ea, din când în când, câte-o privire luminoasă, în curte.

Copilele ar fi voit să mângăie vițelușii. Dar nu cutezau să se apropie de ei. Intindeau mânuțele, dar când fugarii scăldași în soare se apropiu zburdând, aruncând din picioare, pufăind pe nările umede, se retrăgeau repede. Uneori vițelușii se opreau pe-o clipă mirați înaintea lor, apoi se avântau mai departe.

Ionică, băiatul cel mai mare, care nu se despărțea de Andrei, și cioplea mereu lângă tatăl-său, când văzu așa, porni de subt șopron și cu mâna întinsă, se apropie de-un vițeluș. Îl prinse cu brațul în jurul grumazului, dar în clipa următoare fu răsturnat; vițelul zburdă din nou.

Copilițele răsără argințiu și bătură în palmi. La geam, Petrișor, pe care bunica Iova îl ținea în brațe, se uita întins la viței și-și agita brațele. În curând obrăjorii lui se strâmbară, și din curte; se auziau șipetele.

Peste puțin bunica răsări cu el în curte. Era îmboldorogit bine în pieptărelul și haina de Duminecă a Mărioarei. În cap, până peste urechi, îl îndesa căciula lui Ionică.

— Nu-l chip să-l mai ții în casă, oftă bunica, și-l puse jos, pe pământul svântat.

În mână c'un beșișor, copilașul începu numai decât să măsure pași largii.

— Închide vițelii, Culița, strigă Andrei de subt șopron. S'au alergat destul, să nu dea peste voinicul ăsta.

Tatăl, cu coada ochiului, se uita bucuros la Petrișor, și iar începu cântecul de mai înainte.

Sluga veni, și uitându-se pe subt marginea căciulii la stăpânul cel mai mic, zâmbi mulțumit. Apoi cu cu ajutorul lui Ionică și a copilelor, închise vițelii.

Petrișor rămase o clipă nedumerit, neștiind

unde au dispărut vițelușii, apoi începu să umble cu pași largi prin curte, întinzând brațele în lătură, clătindu-se uneori

Din casa dela războiu, prin geam, mamă-sa îl privea din când în când, cu ochii plini de lumină.

Găinile, zburătăcite de alergarea vițellor, se adunară în curte. Multă vreme nu-l văzură pe Petrișor. El ajunsese lângă un gard și cerceta cu luare aminte grădelele, vârându-și degetuțele prin spărturi.

Când fură aproape de el, băețasu, sătul de gard, se întoarse să-și înceapă drumul.

Găinile își strâmbară grumazii, clipiră din ochii lor de mârgea uitându-se la piticot, și începură să cârăe, ca de lucru străin. Cocosii începură să dea alarmă ca de uliu, găinile să cotcodăcească, dându-se mereu înapoi, și câteva clipe ograda întregă părea că arde.

Petrișor se opri locului, uimit și încântat, apoi de-odată, ridicând bățșorul, porni în urma

lor. Inaripatele când îl văzură că se mișcă pe două picioare, tăcură de-odată și-și văzură de răcâit.

În mijlocul curții, c'un zâmbet larg pe fața bătrână, bunica îl urmărea cu ochii pe Petrișor. Străbătea, fără greutate, curtea în lung și 'n lat.

Lângă grămada de lemne mai era nesblicită o baltă, în care se bălăcăreau rațele.

Bunica îl opri de câteva ori pe Petrișor să meargă într'acolo. Dar într'o clipă de nepriveghere, copilașul ajunsese la baltă, lunecă și căzu cu nasul în glod. Începu să trimbițeze cu amar și desna-dejde. Rațele se 'mprăștieră speriate. Găinile începură să cârăe la glasul cel străin.

Bunica lova se repezi, îl ridică din baltă, arzându-i două palme peste rochița Mărioarei și după ce-l sărută pe obrazii întinați:

— Așa-ți trebuie! Lacomule, că nu te mai saturi. Și, în zâmbetele bădiței Andrei care lucra sub șopron, se grăbi cu odrasla în casă.

R Ă Z B U N A R E

— S C H I Ț Ă —

de Vladimir Nicoară

Ajuns la poalele dealului, vizitiul potrivea trăsura la umbra unui stejar și întoarse capul spre stăpân:

— Hodinim caii o țără, coane Iorgule?

— Bine Vasile, stai cât vom fuma o țigară, că am înțepenit și eu.

Iorgu Serafimescu după ce-și aprinse țigara, se scobori din trăsura cu mișcări leneșe, întinzând brațele. Își aruncă pălăria pe pernile moi scuturând părul bogat, albit puțin pe la tâmpile, și cu mâinile în buzunări se învărti în jurul trăsorii, gândându-se la încurcătura ce i-o adusese ploile nefârșite, tocmai acum în toiul treeratului. De două zile contenise ploaia și acum alerga la moșie să privegheze de aproape treeratul. Se urcă în trăsura, care scârțâi din închieturi când trupul său uriaș, cu mușchi de criță, se lasă pe pernile moi, și rosti posomorât:

— Hai Vasile, că trebuie să ajungem devreme.

Caii porniră la pas scuturând vioiu capetele și măturând cu cozile lungi muștele cari roiau în jurul lor. La jumătatea dealului vizitiul întoarse din nou capul spre stăpân.

— Eu v'ășî spune o taină mare, coane Iorgule, dar tare m'è teamă de mânia *dumilorvoastrel*

— Ce taină?

— Li lucru cumplit coane Iorgule!

— Ei, haide vorbește că doar n'a fi moarte de om!

— Ba se poate întâmpla și asta, cum ești mata repede la mânie.

Iorgu Serafimescu încrunță sprințenile stu-

foase și mângâindu-și bărbuța neagră, frumos potrivită cu foarfecile, rosti apăsător:

— Apoi de-acu Vasile, trebuie să-ți spui taina, că altfel îl rău de tine.

— Numai sărăcia ce'a de Savetă îl vinovată, că ea face pe ștafeta.

— Ce ștafetă? întrebă bănuitor Serafimescu.

— Păi... ea duce scrisorile coniaș.

Un flor scutură uriașul trup al lui Serafimescu și el intrabă cu voce cavernoasă:

— Cui?

— Lui conu Costică.

Furia se deslănțui. Serafimescu se ridică furunos legănând trăsura pe arcurile elastice și răcni cumplit:

— Ce-ai spus hoțomanule?! Îți dai seamă ce-ai spus?!

Cu dreapta smunci pe vizitiu, care se răsturnă de pe capră pe scăunașul de jos și cu stânga trase puternic hățurile, oprind caii. Vizitiul alb ca peretele, privi cu groază fața congestionată a stăpânului și tremurul nervos al buzei de sus, care-i strâmba gura într'un rânjel sinistru.

— Să nu mă omori, coane Iorgule, că eu spun numai ce-l drept.

— Spune tot ce știi, căne, horcăi Serafimescu.

Vizitiul, scuturat de spaimă, povesti în puține vorbe taina lui, pe care o știe dela Saveta, fata de casă, cu care se ciudănisise și pe care vroia acum să se răzbune. Taina era simplă. Costică Săvescu, un boer scăpătat, care-și tocuse averea prin străinătăți și trăia acum din expediente și

mai ales din ciupirea celor cu noroc la cluburile „Intim” și „Comercial”, se bucura de mare trecere în casa lui Serafimescu. Săvescu, spiritual și vorbăreț, era nedespărțit de Serafimescu, fire tăcută și închisă, de o cinste recunoscută de toată lumea. Cum se legase această prietenie între două firi atât de deosebite, nimeni nu-și putea explica. Cu mulți ani înainte de însurătoare Serafimescu era legat de Săvescu, și această prietenie nu se schimbă nici pe urmă, numai că bărbatul nu băgă de seamă că între Săvescu și nevastă-sa prietenia alunecase pe povârnișul sentimental.

Un vârtej de nebunie îl prinse pe Serafimescu când îi spuse vizitiul că dragul lui prieten se așază ca la el acasă de câte ori pleacă la moșie. Ca într-o scăpărare de fulger văzu abia acum schimbarea nevastă sale. Tristețile lungi când nu venea Săvescu, zîmbetul luminos ce-i îmbujora fața la sosirea lui, refuzul de a-și însoți bărbatul la moșie, căpătării deodată lămurire, și cumplita lui mânie cerea o grabnică dovadă.

— Dacă n’o fi adevărat ce mi-ai spus, să știi că te omor, zise cu glas răgușit vizitiului.

— Dacă nu-i găsi mata pe conu Costică la dudula, poți să mă omori coane Iorgule.

— Itoarce și mână!

Drumul până în oraș i se păru îngrozitor și nesfârșit. O vedea pe Viorica lui în brațele lui Săvescu și strângea pumnii într-o furie neputincioasă. Din noaptea trecutului amintirile se depănau cu repeziciunea gândului, aprinzând tot mai puternic dorul lui de răzbunare. Viorica, orfană și săracă uitase toate făgăduelile de recunoștință și jurămintele de dragoste și se aruncase în brațele unui detractat. Pentru ce? Frumusețea lui bărbătească nu se putea compara cu stărpiciunea degeneratului Săvescu, care n’avea nici meritul tinereții. Și dacă nu l-ar fi satisfăcut toate capriciile, dacă n’ar fi ținut-o într’un lux uimitor dacă n’ar fi fost blând și atent la cele mai mici dorinți, pe care știa să le prevină întotdeauna, ar putea pricepe, măcar în parte, murdăria ce i se arunca.

— Mână, Vasile, mână! răzni Serafimescu ridicându-se în picioare la spatele vizitiului.

După asfințirea soarelui ajunseră la biserică. Serafimescu spuse vizitiului să tragă la cel dintâi han și să rămână până dimineața iar el plecă pe jos spre centru. Se opri în grădina publică sub un castan urlaș și la ora 10 porni grăbit spre casă. Se urcă pe terasă cu pași de pisică încercă ușa și găsind-o încuiată apăsă butonul soneriei și se feri într’un colț. Cum era cu manta și pălăria albă se confunda cu peretele că puteai trece pe lângă el fără să-l observi. După câteva clipe un glas de femeie se auzi întrebând:

— Cine-i acolo?

— O telegramă, zise Serafimescu cu glas schimbat. Saveța de-abea întredeschise ușa, și se

simți zmuncită cu o putere de uriaș. Serafimescu îi șopti furios:

— Să nu scoți o vorbă că te omor!

Lăsă pe Saveța încremenită de spaimă și se repezi pe scară spre dormitorul lor, care era la etaj. Sui treptele câte două scoțând din fugă revolverul din buzunarul hainei. Ajuns la ușă, se opri să asculte. Un hohot de râs îl făcu să crispeze. Nici nu mai încercă ușa; se feri un pas înapoi și se isbi în ea cu umărul stâng. C’o pocnitură cumplită ușa sări din zăvor și Serafimescu rămase pe prag cu revolverul în mână. Cu fața sbârcită de un zîmbet fioros, cu revolverul întins spre vînoași, rosti rar și apăsător:

— Să nu vă mișcați că trag!

Viorica, cu capul rezemat de brațul lui Săvescu, rămase cu ochi holbați și cu respirația tălătată, paralizată de spaimă. Săvescu se sgârci ca o rămă. Figura lui strâmbată de groaza morții îi produse lui Serafimescu o nemărginită scârbă, încât degetul nu mai apăsă trăgaciul. Mut și privindu-i fix, Serafimescu înainta până lângă pat trase un scaun, se așază și puse revolverul pe genunchi. Viorica după câteva minute încercă să rostească o rugămintă:

— Iorgule, te rog...

— Nici o vorbă! zise Serafimescu cu o voce calmă, care strecură un fior cumplit în corpul vînoașilor. În seara aceasta vorbesc numai eu și el. Serafimescu arată revolverul. Dacă nu v’am omorît până acum, deși am dreptul și ași fi achitat de jurați, asta nu înseamnă că v’am iertat, și nu se știe dacă amânarea hotărârei cu care intrasem, va ținea multă vreme.

Sub privirea fixă a lui Serafimescu, vînoașii culcați alături în pat, nu se puteau mișca. O tăcere îngrozitoare se lăsă în dormitorul luminat slab. După un sfert de oră de tăcere, în care fiorii morții scuturau prelung pe vînoași, Serafimescu își aprinse o țigară, sorbi fumul până în fundul plămânilor și privind crunt la Săvescu rosti rar:

— Ai înțepenit bestie? Numai c’o singură lovitură de pumn te pot trimite pe lumea cealaltă. Dar m’am gândit serios și nu pot să-mi murdăresc mâinile strivind un vierme murdar ca tine. Dreptatea divină se va pronunța. Nu, nu; nu te bucura, că n’am să te provoc la duel. Nu-s așa de tâmpit să-mi expun viața în fața glonțului idiot. S’ar putea foarte bine ca tot tu să mă și omori după ce ai aruncat noroiul existenței tale asupra unui om care ți-a făcut numai bine. Canalțiile de speța ta nu merită onoarea caraghioasă a unor rămășițe medievale. Am găsit eu o altă putere divină.

Serafimescu aruncă furios țigara lângă sobă.

— Tu, nenorocito, se adresă el Vioricăi, privește la scârba de lângă tine, care tremură ca un câțel răpănos, și vezi că eroul visurilor tale nu îndrăznește să ridice măcar un deget pentru

a te apăra de îndreptăţita mea mânie. Halde, cavalerule, mişcă-te, apăra cu preţul vieţii tale pe femela iubită! Nu vezi c'o insult?!

— Ştiu eu ce v'ar trebui; urmă el după o pauză, în care vinovaţii cu priviri furişate îl urmăreau toate mişcările. Ar trebui să vă binecuvintez şi să vă las să muriţi de foame. Tu bestie, eşti o simplă râle socială, care abia te întreţii din ce alegi la păducherinţa cluburilor. Aşi vrea să te văd ce-ai face când ţi-aşi lăsa pe cap această muere neruşinată, care nu ţi-ar aduce decât animalul. V'aşi chinui reciproc până la exasperare. Dar nu pot face aceasta, dintr'o considerare, pe care murdăria sufletului vostru n'are s'o poată pricepe niciodată. Am un copil care îşi iubeşte mama!

Viorica isbucni într'un plâns violent. Pe faţa lui Săvescu licări lumina unei speranţe. Serafimescu observă. Cu vocea şuerătoare de furie şi strângând nervos revolverul zise:

— În zădar te bucuri canalie. Pentru tine nu este scăpare. Ştiu că tu eşti marele vinovat. Vorba ta mieroasă, cu falşitatea caracteristică, atât de curentă în saloanele flirtului, a reuşit să zăpăcească minţile acestei nenorocite, care trăind în huzur, găsea că-l lipseşte amantul, şi încă unul de speţa ta. Te-ai uitat vre-odată în oglindă cu intenţia de a te analiza amănunţit?

— Vrei să-ţi...

— Nici o vorbă neruşinatule, răcni Serafimescu ridicând revolverul. Ai vrea să mă înfrunţi? Bagă de seamă că eu nu glumesc; dacă trăeşti încă, este o graţie pe care ştii bine că n'o meriţi. Ai vrea poate să te justifici! Cu frumoasele tale calităţi sufleteşti ai fi în stare să arunci toată vina pe infama de lângă tine. Şi dacă ar mai putea fi vre-o legătură sentimentală între ia şi mine, te-aşi lăsa să te justifici pentru a-i arăta imensa ta laşitate şi mocirla sufletului tău. Dar n'am nevoie să-i fac această dovadă. E o streină, care nu mă mai interesează. Pe tine însă am să te supun unei încercări la care nici nu te gândeşti. Imbracă-te!

Săvescu, cu ochii holbaţi privea fără să se mişte. Părea paralizat. Serafimescu se ridică c'o linişte care ar fi spăimântat şi pe-un nevinovat. Cu un calm înfiorător se apropie de Săvescu, puse mâna pe colţul plapomei şi rosti cu dinţii strânşi:

— Vrei să te ajut eu?

Săvescu se sgârci de groază şi prins de-un tremur mai accentuat se prelinse pe marginea patului şi se îndreptă spre scaunul pe care erau puse hainele. Viorica, cu un gest de jenă vru să-şi ascundă capul sub plapomă. Serafimescu observând-o rânji.

— Poate ţi-e ruşine să-l priveşti pe Adonis?!

Rămâi așa! Uită-te la el! Admiră-l! Intipăreşteţi bine figura adoratului ca să trăeşti restul vieţii cu scumpa lui imagine, că-l vezi pentru ultima oară. Ce va urma, o să-l lecuiască pentru totdeauna de pofta aventurilor amoroase.

Săvescu, livid, tremurând jalnic în cămaşa până la genunchi, arăta picioarele uscate şi nodoroase. Părul care-i acoperea chelia cu mult meşteşug, îl atârna acum peste urechea stângă până la umăr. Cu mâni tremurătoare îşi îmbrăca hainele. În atitudinea lui era atâta spaimă, umilire şi ridicol, că Viorica întoarse capul spre perete. Serafimescu făcu un pas către el ridicând pumnul său urlaş, dar îndată se răsuci şi se așeză într'un fotoliu rostind:

— Stărpitură! Mi-e scârbă de tine.

Urmă o tăcere apăsătoare. Viorica nu mai îndrăznea să privească la nimeni. Săvescu se îmbrăca cu o grabă care-l făcea să nu nime-rească gaura încheietorii gulerului. Serafimescu cu privirea încruntată se uita fix la el şi mângâia patul revolverului. Când fu gata, Serafimescu se duse la fereastră, o deschise şi cu o linişte care înflora îl zise lui Săvescu:

— Pune pălăria şi urcă-te aici.

— Pentru ce? îndrăzni să întrebe.

— Vei sări jos!

Săvescu se clătina şi se prinse cu o mână de spătarul unui scaun.

Trotuarul! Sopti el spăimântat.

Da, amoretule. Vei încerca moliciunea trotuarului. Eu nu vreau să te omor. Pricepi? Vei sări jos. Ori scăpi cu viaţă, poate schilod, şi asta te va lecui pentru totdeauna de a mai încerca să fii ploşniţă, şi nu vei mai îndrăzni să apari în faţa mea, ori crăpi, şi astfel scăp societatea de-un parazit scârbos. Ce va hotărî dreptatea divină! Şi bagă de seamă, nu sta mult la gânduri că altfel te arunc eu şi căderea va fi mult mai periculoasă.

Săvescu ceti hotărârea neclintită pe faţa lui Serafimescu dar nu se mişcă. Se priviră câteva clipe, dar când Serafimescu se îndreptă spre el înţelese că nu mai are scăpare. Cu paşi şovăitori se apropie de fereastră, o încălecă şi se aruncă în gol. Viorica se acoperi cu plapoma peste cap. O bufnitură înăduşită răsună în stradă urmată de un gemăt reţinut. Serafimescu se aplecă, privi puţin, apoi închise geamul şi vârî revolverul în buzunar; un oftat dureros îl ridică pieptul şi fără să privească la Viorica se îndreptă spre uşa care da în camera copilului. Viorica îndrăzni să întrebe în şoaptă:

— Ai să mă erţi lorgule?

— Când voiu putea să uit şi dacă voiu putea, răspunse el înăbuşit, trecând în altă odale.

ROMANȚE

I.

Din depărtări străbat în parc
Acorduri de chitară,
Femei, albă ca un crin —
E primăvară.

Și luna, floare de argint,
Petale mari destramă,
Pe cer în lung și 'n lat s'aprinde
Agrafe de aramă.

Șoptesc sburdalnicii zefiri
Romanțe plângătoare,
Salcâmi ne împodobesc
Cărările cu floare.

Femei, albă ca un crin,
Cu plete de cărbune
Din cer și până pe pământ
E numai rugăciune.

II.

Umbre negre străjuesc pământul.
Noaptea-i vis.
Vino, să ne potolească setea
Dulcea adiere de narcis.

O prigorie vâslește 'n aier
Și izvoarele tăcute curg
Vino, să-ți sărut o clipă ochii
Mai întunecați ca un amurg.

O, îmbie-mi talia subțire,
Luna răsări-va peste deal —
Teii-și flutură podoaba albă,
Sus pe munte picură-un caval.

Focuri galbene mocnesc departe.
Dorm în staul turmele de oi.
Vino, primăvara ne dorește
Tot mai singuri, tot mai amândoi.

III.

Câte-odată când răsare luna
In nemărginitele țării,
Plânge 'n noapte supărat clavierul
Frământat de amintiri târzii,

Inflorit-au teii dealtă dată
Și-i grădina plină de parfum —
Numai tu, femei fără visuri,
Nu mai vii pe-aceleași căi, acum.

Plânge 'n noapte supărat clavierul,
Tot mai rar,
Când se leagănă în slavă luna
Și se'neacă 'n ape de cleștar.

IUSTIN ILIEȘIU

NEBUNIA LUI AVUL KASIM

de Ion Munleanu

— Istețimea orientalului e neîntrecută în arta de a povesti fermecător — zise amfitrionul Mesedi Abas. — Vreți să petrecem câteva ceasuri plăcute, istorisind fiecare câte o întâmplare interesantă din viața sa de dragoste. E atâta dulțose și farmec în aceste întâmplări, căci cel ce le istorisește retrăește clipele de nebunie sfântă, iar cei cari ascultă sunt înduioșați, găsind clipele asemănătoare cu cele petrecute de dânsul.

— Celor trei mai iscusți povestitori — continuă Mesedi Abas — le hotărâsc câte un premiu, pe care îl vom oferi după merit învingătorului. Aceste trei premii să fie: o cadână, o brățară de aur și un eunuc nebun.

Oaspeții primiră cu bucurie propunea lui Abas. Se așteptau să petreacă minunat. Durerile și bucuriile celorlalți, dacă nu sunt împărțite de cei cari ascultă, sunt ascultate cu plăcere.

Abas începu cel dintâi. Istorisii o întâmplare ciudată din viața sa de tânăr, când venind pentru întâia dată în Constantinopol, găsi într-o noapte, pe țărmul Bosforului, o femeie înjunghiată, de o frumusețe fără seamăn. O duse la sine, cercând să o vindece că ajutorul artei sclavului său, un vraciu iscusit. S'aprinse de o dragoste nețărnută la văzul celei mai fermecătoare înfățișeri, dar soarta îi fu vrăjmașe, căci frumoasa necunoscută muri după câteva zile.

Abas își povestea durerea cu lacrimi în ochi. Revedea clipele triste, când stând lângă patul ei și mărturisindu-i dragostea cea mare, sclavul veni să-i trezească din farmecul visului, căci necunoscuta era moartă.

— Cuvintele cele mai frumoase și cele mai calde, le-am spus unei moarte — zise Abas. Dragostea mea a fost răpită de aceia, care a sburat în cerul celor fericiți. De-atunci n'am mai știut spune cuvinte plăcute inimii vre-unei femei. N'am mai încercat să cuceresc femeia prin dragoste. Le-am cumpărat și le-am avut fără să le știu măguli mândria. În mine n'a mai rămas decât cenușa focului iubirei, stins odată cu moartea frumoasei necunoscute. Cine își dăruiește iubirea unei moarte, nu și-o mai poate relua. Pe cei morți nu-i putem înșela.

Cu toții găsiră că întâmplarea lui Abas e mărturisirea celei mai duloase dragoste.

Incepură apoi alții să povestească. Fiecare avuse câte o dragoste mare. Istorioarele lor erau pline de fantezie și farmec. În depărtarea trecutului durerile trăite nu mai erau suferință, ci dulțose. Bucuriile mari nu le mai aducea pe buze decât zâmbete de regret.

Când veni rândul lui Avul Kasim, oaspeții s'adunară într-un cerc mai strâns. Avul era o fire ciudată și așteptau o istorioară dela dânsul la fel cu firea sa. În intimitate, îl credeau nebun și

nu arareori zâmbeau de faptele lui lipsite de sensul comun. Avul era însă temut. Inrudit cu sultanul și cel mai bogat om al imperiului, mânia lui putea aduce moarte, răsbunarea lui era înfricoșătoare. Temându-se cu toții de Avul, cu greu își puteau reține zâmbetul la auzul nouilor sale ciudățenii. De ani adunase de pe piețele imperiului servitori nebuni, găsind că odată ce stăpânul e înțelept, slugile pot fi și fără minte. Omul nu cugetă decât cu creierul și nu cu celelalte organe; tot astfel într-o stăpânire, e îndeajuns să fie un înțelept. — Ce s'ar întâmpla — zicea el — dac'ar începe și picioarele să cugete. Credeți că s'ar mai supune poruncilor creierului?

Unii găseau că în cuvintele lui Avul s'ascund amenințări împotriva sultanului. Dorința lui era să domnească.

Avul Kasim își începu astfel povestirea:

— Vreau să vă istorisesc cum mi-am pierdut brațul drept și cine-i ucigașul consulului englez Gaut Duff. E o întâmplare interesantă și apoi veți mai găsi în ea o dovadă a dreptății lui Alah.

Oaspeții se mirară peste măsură la cuvintele lui Avul. Până acum nimeni nu-i putu storce mărturisirea întâmplării nenorocirii sale. Despre Gaut Duff, consulul englez, știau că s'a sinucis.

— Acum cinci ani — continuă Avul — Gaut Duff s'a găsit mort, culcat în paț, cu ușa și ferestrele închise pe dinăuntru și nici o altă deschizătură nu arăta că ar fi putut eși pe undeva din casă, cel care i-ar fi putut fi ucigașul. Cuțitul îi era înfipt în plept, mâna îi era ridicată instinctiv în spre cuțit. S'a crezut că s'a sinucis și nu s'a mai căutat o altă cauză a morții sale. Adevărul e, că eu l'am ucis. Mi-a răpit femeea, pe care o iubeam și atunci m'am răsbunat.

Oaspeții râseră înăbușit, Avul însă se prefăcu că nu-i observă și își continuă povestirea.

— Gaut Duff mi-a fost cel mai aproape dintre prieteni. Ii îngăduiam mai mult decât i se poate îngădui unul ghiaur și unui bărbat. L'am condus în haremii meu, lăsând să se desfete cu sclavele mele. Casa mea era veșnic deschisă precum îmi deschisese și inima acestui nemernic.

— Dintre toate sclavele, pe Fatma, pe cea mai frumoasă, l'am oprit să o atingă. O iubeam și iubirea nu se dăruiește. Gaut Duff s'a legat cu jurământ să nu se atingă nici-odată de această femeie și multă vreme n'a privit-o nici în treacăt.

— Într-o zi, o odaliscă îmi destălnui că prietenul, Gaut Duff, m'a înșelat cu Fatima. N'am vrut să cred și am poruncit să fie biciuită. Am întrebat apoi pe Fatma și ea mi-a mărturisit totul. De patrusprezece zile mă înșelau. Pe Fatima am ucis-o și am plecat să-lucid și pe trădătorul jurământului.

— L'am găsit singur acas. l'am pus în mână un cuțit și un altul l'am luat eu. l'am cerut să ne luptăm cinstit, el însă prinzând o sabie, mi-a

tălat brațul ridicat să lovească, cu o singură lovitură. Mâna mi s'a tăvălit la picioarele lui. Degetele se des hiseră, apoi s'au strâns și au închis între ele cuțitul. Mi-am privit pumnul mort care strângea cuțitul și m'am rugat lui Alah: „Stăpâne dă-i putere să mă răsbune!“ Am eșt fără să scot un țipet.

— După plecarea mea, Gaut Duff a luat brațul sângerând și de teamă să nu fie găsit la el acest semn al fărădelegii, l'a îngropat în casă. Cuțitul n'a putut să-l desfacă dintre degetele strânse.

— Noaptea pe când dormea, mâna s'a desgropat și i-a împântat prin voința răsbunării mele și din porunca lui Alah — cuțitul în inimă. Ochi nemernicului au trebuit să se deschidă mari, pe când cuțitul îi intra cu putere în plept. Mâna și-a întins-o spre cuțit să-l oprească de-ai sfâșia inima, dar moartea nu mai putea fi oprită. Cuțitul i se înfigea tot mai adânc, pătrunse inima, s'a învârtit de trei ori în sângele lui, până când sufletul i-a părăsit trupul. Mâna a dispărut apoi din nou în groapa ce i se făcuse.

Oaspeții îl felicitară sgomotos pe Avul, de-a fi fost eroul unei întâmplări atât de ciudate. Găsiră că povestea lui a fost cea mai minunată și-l vor premia cu darul cel mai de preț. În adâncul inimii lor îl râdeau pe Avul, crezându-l nebun ca și născocirea creierului său.

— S'a molipsit cu totul de nebunie, în contact cu nebunii — șopteau între dânsii.

Când fură să împartă darurile cu toții strigară, că sclavul nebun i se cuvine lui Avul, căci nebunla numai prin nebunie se poate răsplăti.

Unul se ridică și vorbi în mijlocul răssetelor celorlalți:

— O întâmplare atât de nebună nu l'a putut întâlni decât pe Avul. Mesedi Abas a procedat cu înțelepciune, când a pus drept premiu un sclav nebun. A trebuit să presimță, că va auzi o întâmplare, pe care numai cu un nebun o va putea răsplăti îndeajuns.

Avul Kasim scrâșni din dinți de mânie, dar le răspunse râzând. Băură cu toții din vinuri grecești, uitând de poruncile Coranului și în beție nu mai știau respect și teamă de puternicul Avul Kasim.

— Mă voi răsbuna — își zise Avul. La plecare se prefăcu voios cu ceilalți și îi invită pe ziua următoare la sine, la o serbare ce o va da în grădinile sale minunate. Cu toții primiră invitarea și se despărțiră.

În ziua următoare se grăbiră spre grădinile lui Avul. S'așteptau la vreo nouă nebunie, căci petrecerile la Avul erau de o fantezie grotescă și se petrecea mai minunat decât oriunde.

Avul însă se gândea la răsbunare. Voia moartea tuturor celor cari au răs de dânsul. Se temea însă de pedeapsa legii. Sultanul n'ar fi putut să-l apere de mânia dreptății și poate nici n'ar fi vrut.

Avul era dintr'acele firi, cari mai bucuros

mor decât să se lase nerăsbunați. Căuta să-iucidă astfel ca el să nu fie urmărit de lege. Se gândi la o viclenie ne mai auzită.

Iși puse la cele patru porți ale grădinii patru sclavi legați în lanțuri și îi învăță să le spună tuturor oaspeților ce vor veni, că el, stăpânul lor îi va ucide. Va slobozi tigrii în grădină pe când vor petrece mai minunat și cu toții vor fi sfășiați de fiarele flămânzite.

Avul știa că, cuvintele sclavilor săi nebuni nu vor fi crezute.

— Oaspeții se cred înțelepți — cugetă Avul — și nu vor ține seamă de cuvintele nebunilor, pe cari le vor lua drept născociri glumețe ale capetelor lor sucite. Răsbunarea mea va fi deplină. Nebunia de care ei și-au bătut joc, va râde de încrezuta lor înțelepciune. Cel ce se cred înțelepți și disprețuitori ai nebuniei vor pieri ca orice prostie îngâmfată. Nimeni nu mă va putea acuza de omor. Eu i-am făcut atenți, ei dacă se cred înțelepți, să cumpănească pericolului nebuniei.

Oaspeții soseau numeroși și eram întâmplinați la intrare de țipetele nebunilor.

— Când veți fi în toiul petrecerii, stăpânul nostru va slobozi lei din curțile lor de fier și cu toții veți fi sfășiați — ziceau nebunii, dar le rosteau cu o înfățișare atât de grotescă, încât oaspeții nu puteau să se gândească la nenorocire, ci isbucneau în hohote de râs.

Nebunii săltau sau se tăvăleau de pământ și chioteau din nou în urechile oaspeților: „Stăpânul nostru vă pregătește o moarte năprasnică, v'o spunem să vă păziți”. Se strâmbau caraghios când rosteau aceste amenințări. Oaspeții râdeau. Dacă unii se întunecau pentru o clipă, începeau din nou să râdă, când îi vedea pe nebuni schelălându-se ca niște câini.

Fantezia nebunilor ascundea veninul amenințărilor. Impreunau în chioțele lor, torturile cele mai înfricoșate cu amenințări copilărești. Cine să știe s'aleagă pericolul adevărat din îngrămădirea de vorbe fără înțeles, spuse de nebuni.

Avul zâmbia tainic când îi vestiră ceiace le-au spus sclavii la intrare. Trecea grăbit de la unul la altul, fără să răspundă la întrebările ce i-se puneau.

Oaspeții petreceau minunat. Primirea era morocănoasă la petrecerile lui Avul, odată însă ce-al intrat, puteai să te folosești după plac de toată averea gazdel.

Iși uitaseră de spusele nebunilor și admirau pe o dansatoare adusă din Europa, albă ca un criu și frumoasă ca un vis de dragoste.

De-odată auziră un urlat și apoi altele. Avul își îndeplinise amenințarea. Slobozi între oaspeții zece tigri aduși din junglele Indiei.

Fu o groază de nedescris. Fiarele ucideau întăritate și înspăimântate de țipetele multimei. Avul privea de sus cu cei patru servi ai săi și se desfătea în chinurile dușmanilor sfășiați.

— Unde vă e strălucirea minții, care să vă găsească drum de scăpare — le zicea Avul. — Bătăjocurile voastre înțelepte, n-au putut decât să mă întărite ca și pe acele fiare țipetele, pe când nebunia știe să ucidă. Veți pieri cu toții, pentru că v'ați crezut înțelepți și v'ați bătut joc la ospetele voastre de firea mea. Dacă am fost mai pătrunzător decât voi și cunoscător de taine neînțelese, m'ați luat drept nebun.

În câteva minute oaspeții fură sfășiați. Câte unul dacă mai gemea încet, spre a nu trezi sălbătăcia adormită a animalului.

Avul le porunci sclavilor să închidă fiarele și apoi săpă o groapă și ascunse resturile trupurilor rămase.

Când sultanul auzind de nebunia lui Avul, veni cu o sută de ieniceri spre a-l prinde și a-l da pradă mâinii rudelor celor uciși, Avul le porunci sclavilor să prindă armă și să se împotrivească. Nebunii ascultară și șapte zile de-arândul opriră pe ienicerii să s'apropie de palatul stăpânului lor. Când însăfârșit ienicerii răsbiră, n'au mai găsit pe Avul. Lăsând însă liberi cei zece tigrii, la unul nu i-au găsit decât pielea însângerată. Într'acesta s'ascunse Avul, dar fiarele simțiră că e un om între ei și-l sfășiaseră.

Astfel se sfârși Avul Kasim, zis și cel nebun.

HEINRICH HEINE

— DIN „INTERMEZZO LIRIC” —

Trad. de I. Const. Delabața

*Pe aripi de cântec, iubito, te duc
Spre-al Gangelui țarm înflorit
Acolo, un loc e de nimeni știut,
Un loc minunat de lubit.*

*Grădini fermecate, în roșii lumini,
Le scald' al nopții splendori,
Iar floarea de nufăr, așteaptă cu jind
Sosirea doritei surori.*

*Privesc ghiocetii, cu ochi de safir,
Spre cerul de stele spuzit,
Iar rozele 'și suflă povești la urechi
Și 'mprăștie dulce-aromit.*

*Se-apropie blânde și-ascultă cumiști,
Gazele cu mersul ușor
Se-aude cum susură Gangele sfânt
Și apele 'și mână de zor.*

*Acolo, iubito, sub 'nalții palmieri,
Alături, vom ingenunchia
Și, beți de iubire, de pace și dor,
Un vis fericit vom visa.*

ÎNVĂȚĂTOAREA

de: Constanța Hodos

Livia Tufan urcă timidă scările ministerului.

— Am să mai fac o ultimă încercare, oftă în gând, dezolată că dorul ce-i înăbușa inima, nu găsea ascultare.

De cinci săptămâni venise din Salcia Teleormanului, în Capitală, unde viața uruitoare, ca a mașină de treerat, o amețea. Și uluită, îl venea în tot minutul, să se dea la o parte, nu cumva roțile mari și mici cari se învârteau în fața ei, cu repezeală nesăbuită, s'o apuce în vârtoarea lor.

În coridor, în sălile de așteptare, găsi aceeași lume ca și eri, cași alaltăieri, de o lună, decând venea în fiecare săptămână de două ori cu o coală de hârtie albă, înfășurată în mână, cerând, așteptând, audiența.

Se așeză în tăcere pe o bancă și așteptă.

Șeful de cabinet o înscrisese, însfârșit, în registrul acelor cari urmau să fie primiți, și-i spusese foarte hotărât:

— Așteaptă, la rând! Vei fi primită, domnul ministru primește pe toată lumea!

Pe toată lumea! Mulțime aceasta enervată, grăbită, cari se înghesuia spre ușă și asaltă mereu pe șeful de cabinet.

Mașina de treerat... Oare adus'au fiecare spice de grâu sănătos, pentru ea? Ori că au venit, cei mai mulți, cu sacul gol, după grăunțe?...

Câteva femei, profesoare, învățătoare și ele, se uită cu simpatie la ea, cum stătea modestă în colțul ei de bancă, îmbrăcată simplu, fără farduri pe obraz, cu ochii în jos, frumoasă, ca o arătare din alte lumi. O întrebau: ce păs are? Și o sfătuiau să dea ghes, de vrea să răsbească, altfel:

— Poți d-ta să vii de o sută de ori, să stai zece ani aci, și tot nu răzbești!...

Bărbații o fixau mai profund, din adins, căutând în ochii ei, în fața ei, zâmbirea aceia a demnitate, care să-i îndemne la apropiere...

Livia se gândia: zece ani! Da, da, vor fi aproape zece ani de când nu mai fusese la București, de când nutrea ea dorința să vină și să vorbească, însfârșit, cu însuși ministrul! Dar nu-și închipuise totuși, că va fi atât de greu — imposibil!

Își amintea prima și singura ei audiență, când venise din Buteni, de pe Valea Crișului alb, protejată aci de un unchiu al ei, prieten cu ministrul de atunci. Ce repede fusese primită! Cu câtă bună voință îi vorbise omul acela ilustru, și ce curând o numise „învățătoare rurală“ în România.

În România! Ce plin de bucurie fusese sufletul ei atunci, de primirea aceasta binevoitoare, în țara visurilor ei de româncă! Ar fi trebuit să dea un concurs, ea învățase — după ce rămăsese văduvă, la vârsta de 18 ani, — doar „pre-

parandia“ din Arad, și iată că nici atât nu i-au cerut.

Directorul învățământului primar i-a arătat lista locurilor vacante, ca să-și aleagă unde vrea să fie numită. Livia a stat câteva minute cu lista aceea în mână unde erau înșirate frumoasele nume ale satelor românești.

A cerut apoi Golești. Satul acelor mari patrioți, despre cari citise ea în istorie că-l primiseră odinioară cu brațele deschise pe Gheorghe Lazăr...

Și nu se găsesc vorbe în graiul omenesc cari ar fi putut să exprime fericirea Liviei când își văzu decretul! Îl strângea mută la piept și lacrimi calde îl picurau din ochi. Învățătoare! În România dulce și bună, mănoasă și darnică, în țara făgăduinței și a mântuirii noastre!...

Dar la Golești găsi o școală săracă, o casă mică, acoperită cu stuf, fără bănci și geamuri, cu un cuptor rece, care scotea fum...

Primarul o întâmpină cu cinism:

— La ce-ai venit? Apoi că doar la noi nu-și dau oamenii copiii la școală, că s'aracii! Vara's la câmp, cu vitele, țarna n'au ce pune pe ei!

Livia stătea uluită. Cu toată stăruința nu-i venise decât patru copii la școală. Se uită cu un suspin înăbușit la conacul boieresc, așezat în mijlocul satului împrejmuit frumos, de brazi, de falnici stejari, într'un parc secular.

— Cine șade acolo? îl întrebă pe unul dintre școlari.

— Nu șade nimeni, răspunse copilul, doar vara, când vin boerii, — acu e pustiu.

— Pustiu, îngână Livia, cu un refren trist.

— Ba nu, ba nu, protestă o fetiță oacheșă, foarte vloaie, șade, șade, o cocoană bătrână, albă toată la păr, eu am văzut-o!

Bălatul nu voia să se lase bătut.

— Poate vr'o stafie! I-o fi cântat tată-tău, că-i lăutar.

Copil bufniră în râs.

Dar Livia s'a dus la curte.

Fu primită, într'adevăr, de o doamnă înaltă, căruntă, cu trăsături nobile, ca tăiate în marmură. Se uită cu luare aminte la tânăra învățătoare, întrebând-o cum, de unde și pentru ce a venit în satul acesta?

Livia îi spuse adevărul. Și atunci bătrâna o prinse în brațe și o sărută pe amândoi obrații:

— Draga mea! Ce bine cade sufletului recunoștința! Așa-i! Frații mei au fost patrioți, din generația aceia, eroică, unde oamenii simțeau că trebuie să facă jertfe pentru ridicarea neamului.

Livia se plângea de starea jalnică în care se găsește școala.

Bătrâna suspină.

— Știu. Nu-l prăpastie mai fijoasă ca ignorarea sălbatecă, omenească. Cu greu scoți poporul din ea, la lumină. Dar gândește-te că ai venit aci într'un sat de țigani, cari au fost până mai eri robi, sclavi fără suflet. De ce te-au trimis tocmai pe d ta aci? O fată așa de tânără!

Livia povesti bătrânei doamne că nu era fată, ci o văduvă, foarte mult încercată în viață. Se măritase la vârsta de 16 ani, cu un tânăr frumos, dar vițios și bolnav de o boală crudă, care îi și omorâse după doi ani de căsătorie chinuită. Avusese un îngerăș de fetiță, care după un an murise și ea, de aceeaș boală... Sufletul ei se îngrozise atât de mult — când doctorul, la moartea fetiței, îi spusese că jumătate din omenire e astfel bolnavă, încât a vrut să între la o mănăstire, ca nici odată să nu mai fie tentată de viața conjugală — să mai dea naștere la copii, cari ar putea să fie condamnați la suferința, ce-a îndurat copilul ei. Apoi s'a răzgândit. Era tânără, voinică, rămăsese sănătoasă, ca prin minune, și dorul de muncă i se trezi în suflet. Bărbatul ei, pe care îl iubise mult — cu tot vițiu și bolile lui — a fost fiu de țaran. La țară, mri ales, bântue teribile boli, l-a spus doctorul. Și nu-i nimeni să-i învețe, să-i lumineze, pe oameni, cum să trăească: viață curată, morală, ca să-și păstreze sănătatea, singurul izvor de toate virtuțile și fericirile pământului și ale cerului.

Preoții, învățătorii, ar putea face mult. Învățătoarele mai ales!

— M'am înscris la școala normală din Arad, căci trăisem acolo la o rudă a mea... Apoi am venit la București, căci și părinții, frații și surorile mele sunt în țară...

Sora marilor patrioți, oftă din nou.

— Dar aci nu vei putea să stai. E prea mare mizeria, întunericul. E păcat să îți pierzi vremea cu patru copii.

Livia sărută mâna veneratei doamne și plecă.

Peste câteva săptămâni fu permutată la Leordeni. Aci găsi școală nouă, frumoasă, cu doi învățători, oameni mai înțeleghători, elevi mai mulți. Podgoria bogată, proprietari veseli, cari o duceau în belșug și petreceri. Fu bucurie mare în sat că le-a venit o învățătoare tânără și frumoasă, ca ruptă din rai...

Livia fu asaltată în curând cu atâta înverșunare, încât după o scurtă bucurie și doi ani de luptă cu primarul, subprefectul ba cu însuși revizorul — își ceru din nou permutarea.

Unchiul ei o dojeni puțin.

— Unde o să găsești mai bine?

Directorul dela minister ceru revizorului relații despre ea.

— E o învățătoare la școală cu copii foarte bună, dar încolo e cam ținută... Ar fi fost și mai bună de călugăriță... Trimiteți-o în altă parte că nu face de Leordeni...

Dar biata Livia găsi pretutindenți aceleași mizerii: Școale neglijate, administrație rău voitoare și oameni imorali.

Nimeni nu voia să înțeleagă sufletul ei ales, frânt odată, apoi reînchegat în virtutea unui altruism nobil, ideal.

Scoase vâlul ei de văduvă, căci în clipa ce-i intrase în inimă lumina iubirei — nu de un singur om, ci de omenirea toată — ea se logodise cu misiunea ei sfântă de *Învățătoare*.

S'a înfiorat de păcatele ignorării, de suferințele aduse de ea, și ca o chemare sfântă și-a propus luminarea, vindecarea relelor din școală, din leagănul deșteptării la viață, la conștiință, a copilului.

A trecut din sat în sat, din școală în școală și a lăsat pretutindenți urmă de lumină din lumina sufletului ei.

Era acum de câțiva ani în Salcia, sat mare din Teleorman. La început nu i-a venit nici aci decât zece copii. Acum are două sute. A trebuit să ceară un al doilea, al treilea învățător. La început copiii îl veneau murdari de acasă. Ea îi spăla, îi pune să se spele, înainte de-ai lăsa în clasă. Mințeau, furau, se băteau și injurau necuviincios. Ea stăruia să le arate ce frumoasă e vorba bună, purtarea liniștită. Chema părinții la școală, învăța și pe mamele copiilor ce mare lucru e curățenia, din cap până în picioare. Pe din afară, și pe din lăuntru: stomacul, inima, sufletul! Și ce-i sufletul, le spunea. Și ce-i puterea minții, hărnicia mâinilor și bunătatea inimii, le arăta. Și-l învăța: cum nu se face mămăligă din porumb stricat, și cum nu trebuie să dea țuică, nici vin copiilor. Și pâinea cum se face, în casă le învăța. Căci pâinea, mai mult decât mămălige e dădătoare de energie, sănătate. Și sănătatea ce mare bogăție este, și ce bună și frumoasă-i viața, dacă omul știe, cum trebuie trăită.

Și mamele o ascultau, și satul se curăța de rele; reînvia!

Acum, un regret o cuprindea de toate satele prin cari a trecut, fără așezare mai îndelungată, — unde n'a putut să vadă rodul sămânței aruncate, înflorind... Și un dor puternic se aprinse în sufletul ei: să se mai întoarcă pe acolo... O, cum ar vrea să se ducă așa, din sat în sat, în toată țara asta frumoasă și dragă, să găsească în fiecare loc câte o mamă, tată ori soră și frate, înțeleghători de învățătura ei!

Și dorul se înțețea ca o flacăra bătută de vânt, de câte ori citea prin ziare și reviste, despre întunericul satelor, despre boale, crime și ignoranța pustuitoare de vieți... Cum s'ar duce, Doamne, să-i vadă doar odată, de două ori, pe copii, pe învățătorii acela, cari ar putea îndrepta toate relele acestea — dar nu le dă prin minte în ce chip, ocupați și preocupați cum sunt ei, cu propria lor viață... Știe ea, cum a fost și ea, *atunci*, când trăise și ea odată, clipe de viață

tânăra, egoistă, absorbită numai de propriile ei fericiri și suferinți...

Impărtăși revizorului dorința ei. Unchiul protector nu mai trăia.

Revizorul privi cu admirații obraji ei aprinși, ochii strălucitori, gurița mică, roșie, din care eșeau cuvinte mari, purtate parcă pe aripi de flăcări luminoase, și murmură:

— Da, da... Așa o inspectoare ne-ar trebui! Ai face lucruri admirabile.

Titlul de „Inspectoare” nu-i plăcu Livel, prea i se păru pompos și îi jigni modestia. Ea voia să rămână tot *Învățătoare*.

— Nu se poate? Am citit că în Anglia sunt așa: învățătoare ambulante.

Revizorul zâmbi:

— Bine. Să-ți dea o misiune de conferențiară, sau învățătoare ambulanta... Uite, îți scriu eu o petiție și du-te cu ea la ministru.

Și acum. Livia stă cu petiția în mână și așteaptă...

Rând pe rând se golește coridorul, sălile și ea a rămas cea din urmă. Șeful de cabinet zăbind-o îi zice, cam răstit:

— Pe Marțea viitoare, doamnă, ministrul a și plecat.

Ochii i se împăienjenesc de lacrimi, dorul îl se strânge în inimă, — o strângere dureroasă cași aceia a morții.

Revizorul zăbind-o incremenită în colțul ei o mângâie:

— Lasă că-i fac eu directorului un raport despre D-ta. Are să te înalțeze pe loc și să te decoreze cu răsplata muncii, clasa întâi! La revedere!

HERMANOSA DIN CORINT

NOAPTE ALBĂ

de Marcel Romanescu

— De-acum, porumbii mei, vă las cu bine; rămâneți în grădina de verbinde și alternați cu-a zorilor albine!

Luceafăr blând, tu, lampa lui Kypris, mândrie calmă-a nopților de vis, lumina ta să-mi scrie drum deschis.

Că nu mă duc să fur la drumul mare, nici să pândesc la șirul lung de care, a căror osii scârțâiesc în zare.

Iubesc, tânjesc și sângele meu tot se sbuciumă în trup ca un ilot rânind în lanțuri sufletul netot.

Iubesc făptura-i albă, toată, toată!
Ba ochii îi urăsc... Cum o să poată privi la alta, când oi fi din gloată?

SAUCE A LA TARTARE*

VICTOR RÁKOSI

Trad. de: I. Const. Delabaia

Mihail Pașca, de meserie fabricant de site, avea o casă, o femeie, o fată și un frac. A început cu nimic. Întâi a venit femeia, apoi casa, pe urmă a venit fata și în cele din urmă, fracul.

Toate lucrurile foarte simple, afară, de frac, căci de așa-ceva se poate lipsi un sitar, oricâtă bună stare ar avea.

Dar, într-o zi se lăsă de sitărie și intră pe arena publică, și, un om care se ocupă cu treburile obștești nu se poate să n'albă frac.

Viața publică a lui Pașca, consta într'aceea că discuta în berării și'n cafenele chestiuni politice, frecventa cluburi politice și lua parte la întrunirile opoziției, unde se aprindea atât de tare la vorbă, încât corpolența lui, care începuse să dea de grijă, scădea văzând cu ochii.

Dacă s'ar fi înscris în partidul guvernamental, desigur că s'ar fi îngrășat mai tare și poate într-o bună zi ar fi căzut prada unu atac de apoplexie; ca opoziționist nemulțumit însă, lucrurile mergeau dimpotrivă; era sănătos și vesel.

Încet-încet se întări însă la dânsul ideea că, pentru a se putea mișca mai liber, îi trebuia neapărat un frac. Numai lipsei fracului, îi atribula el împrejurarea că nu făcuse încă parte din nici-o deputațiune.

Își făcu dar surpriză cu un frac de ziua onomastică, un frac minunat cu căptușeala de mătase, cum, afară de Prințul de Gales, nu mai avea par'că nimeni un al doilea în Europa. In-susul croitorul se despărți cu lacrimi în ochi de haina cea minunată, cugetând că putea să moară de acum liniștit, fiindcă un al doilea frac la fel nu știa dacă va fi vrednic să mai confecționeze.

Iar cu prilejul banchetului ce a urmat des-vellirii portretului unuia din matadorii opoziției, Pașca se ivi pentru întâia dată în frac. Era atât de emoționat, ca o fată tânără, când pune întâia dată o rochie lungă.

* * *

Muștarul tățaresc, e ceva care urmărește pe acei cari ieau parte la banchete viața 'ntreagă, din leagăn până la groapă, dela Carpați până la Adriatică.

Sosul de muștar tățaresc, este ceva, cu care, după părerea generală trebuie să fie garnisită orice mâncare de pește, deobiceiul însă, sunt mai de grabă garnisiți musafirii. —

Birtașii împrăștie acest sos atât de des și în așa cantitate, încât ai de multe ori impresia că peștele înnoată în sos de muștar, în loc să înnoate în apă.

* Sos tățaresc, o specie de muștar diluat, care se folosește la prepararea peștelui,

De observat este că tătarii sub a căror firmă se servește acest sos, habar n'au de așa ceva și poate niciun tatar n'a gustat încă un asemenea sos.

Pești sunt o mulțime. Dumnezeu a purtat grije de miile de feluri de pești, dar bucătarul n'au putut inventa nimic mai de seamă, care să dea un gust mai bun peștelui, de-aceea și balena, dacă s'ar servi la banchete, ni s'ar servi tot cu sos de muștar, cum ni se servește și păstrăvul.

Atât peștii cât și mesenii s'au săturat de mult de sosul acesta, mereu același, dar peștele e mut ca mormântul, iar omul știe să tacă, ca peștele.

Așa, sosul *à la tartare* ne urmărește până la moarte, așa va urmări pe nepoții și strănepoții noștri, iar pe țărnicurile înghețate ale polilor, cel din urmă eschimos, la cea din urmă cină a sa, va muia poate cea din urmă îmbucătură de focă în sosul de muștar, care, acesta, nu va fi desigur cel din urmă.

După această mică digresiune, nu va mira pe nimeni dacă la banchetul în chestiune, cel întâi fel al menu-ului era: „Somn și păstrăv cu saucă *à la tartare*“.

Intâmplarea făcu ca Mihail Pașca să stea lângă mine, în stânga. Chelnerul începu să servească la al treilea oaspe din dreapta mea, și se apropia de mine cu peștele și cu sosul.

Pașca fu cuprins de neliniște. Nici nu ajunsese încă chelnerul până la mine, când el îi strigă: „Domnule, dacă mi stropești fracul cu sos, să te pregătești pentru o părechă de palme“.

— „Da, mă rog“, răspuse băiatul politicos, din cecece nu se înțelegea dacă va stropi sau nu fracul cu sos.

Chelnerul ajunsese la mine. Luai o bucată de păstrăv și una de somn, fără să mă ating de sos. Mă liberasem de mult de cătușa tiranică a sosului de muștar tătăresc.

Băiatul se uită la mine, apoi la sosieră și și turnă porția mea de sus până jos peste Mihail Pașca. Sosul se revărsă peste dânsul și se prelinse pe gât până la... Adriatică. Pe spate nu se vedea din frac o singură pată... neagră. O revărsare atât de artistică n'am văzut în viața mea.

În timpul catastrofei, Pașca stătuse tăcut, nefăcând nicio mișcare. Refuză și peștele și sosul, iar chelnerul, galben ca un cadavru, trecu înainte.

Atunci Pașca se îndreptă către mine și îmi spuse cu un zîmbet de fericire: „Cum se pare, am scăpat teafăr de primejdia sosului. Se vede că a prins bine amenințarea mea“.

— Bine, dar nu simți nimic? exclamai eu, mirat.

— Ce să simt?

— Nenorocitul, dar ești pe spate cu an Han de tătari.

— Cum... Ce... Ce spui?

— Că ești mulat în sos până'n gât.

— Im...po...po...si...bil, bălbăi el.

Tăiai o bucată de somn, o luai pe furcu-liță, o muiai pe spatele lui Pașca și i-o arătai.

— Continuați, vă rog, se miorcăi el pe un ton, care te făcea să crezi că nici nu știe ce spune. Părea foarte mișcat de faptul că-și poate cineva muia peștele pe spinarea unui fost sitar. Apoi bietul Pașca începu următorul monolog: „Să mă scol? Să nu mă scol? Dacă mă scol, curge sosul pe scaun și atunci se duce dracului și pantalonul; dacă nu mă scol, mi se usucă sosul pe frac și nu se mai poate rade... dar pantalonii mai am eu și alții, pecând frac, am numai unul... La urma urmei, pot să-mi aduc alt scaun... Mă scol“.

Se înțepeni de masă, și încet, solemn, se sculă.

Toată lumea se uită mirată la dânsul: Ce vrea să facă Pașca? Doară nu toastase încă nimeni.

Între timp sosul cărgea încet de pe frac ca o gărlită și se așternea pe scaun ca un ochiu de mare.

Atunci îmi veni un gând drăcesc.

Silentium! Domnul Pașca! strigai eu. Sitarul căzu, speriat, înapoi, pe scaun, dar ochiul de mare împrôscă sosul în cele patru puncte cardinale.

Mă prefăcui și eu într'un Han tătăresc, nu pe spate, ci în stânga. Tot așa o pățiră și ceilalți vecini-de masă fiecare își capătă partea tătărească. Toți urlau și voiau să-l dea afară pe Pașca.

Dar eu strigai neturburat: „Silentium! D! Pașca!“

— Sunt prea mișcat... zise el, cedând stăruinții tuturor... nu sunt orator... dar sunt — ud de sos de muștar.

Cu acestea el se întoarse și-și arată spatele întregii societăți. Isbucni un râs uriaș și un val formidabil de aplauze. Pașca se inclină mereu. Mai ținu în seara cea trei cuvântări.

* * *

Așa își începu Pașca cariera oratorică. De atunci ține cuvântări la toate ocaziile, dar, la banchete, se duce totdeauna în surtuc.

PESTE DORURI

C. R. CRIȘAN

*Peste dorurile mele
S'a cernut ușor-ușor
Aur pur căzut din stele,
Vâl de umbr' adormitor,*

*Și pe dorurile-mi toate
Crește vâlul și le-afundă...
...Numai chipul tău nu poate
Nici un vâl să-ți-l ascundă...*

Din „Poeme în prază“

SPUNE CODRUL, SPUNE MAREA

IMN DURERII

de : Delavarona

... Și m'am reîntors în odaia mea plină de visuri, cărți și sărăcie, cu sufletul sângerând. Liniște adâncă, liniște și tăcere stăpânea împrejurimile în aceia noapte de toamnă târzie. Dar sufletul meu se sbuciuma ca văzduhul sguduit de furtună!

Și am zis atunci sufletului meu :

— Taci suflete! Partea ta în viață e numai durerea. Intotdeauna ai dorit Desăvârșitul aci pe pământ, ai dorit Eternul. Il ai! Durerea are caracterul Eternității, Durerea e unicul sentiment ce copleșește și apasă, dânsa este potrivită ție. Mulțumește-te cu atât!

— Nu cere fericirea, nu umbla în căutarea ei, căci pururea ți-se va înfățișa în haina Durerii. E partea ta din viață, e tot ce ți-se cuvine. Lasă altora restul, tu mulțumește-te cu dânsa...

— Bunul Dumnezeu ți-a rămas cam mult dator. Nu blestema cerul. Nu implora milă și îndurare pentru tine, nici pedeapsă pentru alții. Cerul e surd și nu-te aude; Atotputernicul e neputincios față de tine; Atoatevăzătorul e orb și nu te vede; Atoateștiutorul te ignoră...

— Știu ce dorești, dar niciodată nu ți-se va îndeplini dorința aci pe pământ. Dacă vrei să crezi într'o viață viitoare, mângâie-te cu gândul că cel puțin acolo vei fi răsplătit. Dar până atunci, suferă. Suferința îți arată lumea așa cum e, suferința te face să cunoști oamenii și să i compătimești. Căci n'ai ce să invidiezi. Nimenea nu i vrednic de invidiat, decât proștii și nebunii : oamenii lipsiți de inteligență și rațiune, oamenii neputincioși de a se judeca pe ei înseși și pe semenii lor ; oamenii cari nu știu ce să dorească, și cei cari nu mai doresc nimic ; — ființele oropsite ale Naturii. Restul e o imensă turmă de neputincioși, un formidabil întreg ce se luptă neconținut, a cărui viață oscilează între plictiseală și Durere!

— Fericirea nu i decât o vorbă frumoasă, dar vorba nu hrănește, ci amăgește. Fericirea e puntea ce duce la Durere, dânsa amăgește sufletul și-l aruncă în cleștele Durerii.

— În Durere ești născut, „Durere“ e numele căii ce duce la mormânt.

— Durerea e viața însăși, suflete, Durerea e unicul sentiment nemărginit și Etern.

— Durerea înfrățește, Durerea apropie sufletele și le contopește.

— Durerea e leagănul vieții și hrana sufletului...

Spune codrul, spune marea :
Nu-mi pândi bade cărarea.
Treci de mine, du-te 'n vale,
Unde dorurile tale,
Stau sub frunze, 'ngrămădite
Negrăite, ne-auzite,
Unde apa din izvoare
Culcă floare, peste floare
Și-ți așterne dulce, ție
Mii de flori, o 'mpărăție.
Du-te nu-mi pândi cărarea
Spune codrul, spune marea,
C'o să-ți pară rău badiță
Cin' ți-a spus că sunt fetiță?
Fost-am tânără odată
Și mi ziceau flăcăii „jată“;
Dar acum, când frunza cade,
Nu gândi la mine, bade!
Frunza cade și se trece,
Vântul bate, toamna-i rece.
Fața mea îmbătrânește,
Viața trece, nu gândește.
Eri jucam cu tine 'n horă
Mi-erai frate, ți-eram soră,
Mi 'ndulceam cu tine traiul
Unde-i viața, unde i raiul!
S'au dus cucii și cocorii
Și-i șosesc din urmă norii.
Nu s'aude, nici se vede
Foșnetul de codru verde!
Totul plânge! Glasuri multe
Stau în loc, ca să m'asculte,
Cum doinesc și eu cântarea :
„Spune codrul, spune marea!“

Ioan Speleanu

VIN' DE-ASCULTĂ

de Volbură Poiană Năsturaș

O șoaptă vin' de-ascultă, frumoaso, dacă vrei
Prietenia noastră să știi anume ce-i?
E'ngemănare oarbă de-avânturi, de dorinși
Ce-aruncă peste inimi vulcan de suferinși.

O șoaptă vin' de-ascultă, frumoaso, de pe lume
Inbrățișarea noastră să știi anume cum e?
Ca și la două râuri de mult ce se doresc
În clipa când în mază odată se 'ntâlnesc.

O șoaptă vin' de-ascultă, frumoaso, numa una,
Că e târziu și uite, acuș asfinte luna:
Tu știi ce-i sărutarea și vrută și nevrută?
Vezi, asla nu se spune, că sărutarea'i mută.

CHIPURI ȘI SUFLETE DIN LONDRA

— FEMEIA CU HARPA, IN PLOAIE —

de: I. Olimpiu Ștefanovici-Svensk

Ploaia de Decembrie cade necurmat peste casele înalte și înegrite.

Sunt sure casele, sunt clădite pustiu, și veșnic par smulse dintr'un foc ce arde fără încetare.

Un foc necurmat pe care ploaia de iarnă se trudește mereu și zadarnic să-l stingă. Zadarnic: casele par'că ard mereu, iar nourii cern dea-surda făina rece de apă.

Trecătorii grăbiți sunt stropiți nemilostiv cu funinginea udă din mîile de siluete triste ale coșurilor cu înfățișarea ciudată.

Ce descărnate sunt brațele lemnoase ale scheleturilor de copaci și ce *verde* e iarba *square*-urilor în agonia lui Decembrie.

Par'că numai iarba mai viețuește în mohoreala rece și umedă ce se abate din balta neguroasă a norilor și înghite amestecând laolaltă casele arse, locuitorii în goană mută, automobilele, *bus*-urile — hipopotani roșii, simpatici și grotești în acelaș timp — motociclete și locomotivele.

* * *

Pe marginea pietroasă a unul trotuar o femeie atinge cu degete istovite strunele unei harpe vechi.

E mărunță femeia, harpa-i este scundă. E o harpă făcută pentru statura unei copile.

În văzduhul îmbăcsit de funinginea umedă cernută de ploaia neîndurată a cerului sur se târâsc, chinuite, acorduri sfioase, melodii vechi și zbârnăite de strunele discordate.

Schilod cântec măhnit al unei muleri sărmene, în ce val de plâns îmi îneci sufletul!

Cu hainele îmbibate de apă, cu ghetele strâmbe de vechi, cu înfigurarea foamei în ochii cufundați și stinși, cu părul împrăștiat de vântul greu și fără de inimă, tu smulgi harpei mărunte și vechi melodii moarte.

* * *

Și mîntea-mi prinde a scotoci trecutul uitat.

Iată într'o încăpere caldă o fetiță de 14 ani ce alintă în răsfăț strunele arginții ale unei harpe lucioase.

Vara dulce pătrunde în odae și bate cu degete de raze la ferestrele cu perdele bogate. Diatr'un *square verde*, în care sburdă cu ciripiri făpturi mărunte și înaripate — semnele cântărețe ale verii, — luna lui Iunie se revarsă caldă în casa îmbelșugată.

Și-ți daurește harpa, îți luminează părul blond, îți înflorește cântarea pe strune ce sună argintiu când le alinți cu degetele delicat încovolate, copilă fericită și trandafirică,

Se întrerupe brusc, căci îi pare că aude ciripitul de pasări la ușe. Păsărele multe ce umplu dumbrăvi de zvon.

Nu-s păsărele, ci vocile zburdalnice ale prietenelor ce năvălesc ca fluturii în haine colorate, cu voioșia copilăriei în glas, cu soarele verii în ochii fragezi.

...Și ciripitul fluturilor multicolori se la la întrecere cu picăturile melodice ale harpei cu strune de argint desmerdate de brațele albe ale copilei trandafirii...

Soare, ciripiri de fluturi, junețe de aur.

Sub schelete de copaci, între casele sure și reci ca niște cavouri, pe trotuarul de piatră, sub ploaia de Decembrie, umbra cernită a unei femei bătrâne se istovește să smulgă dintr'o harpă scundă frânturi de cântece.

Cântecele trandafirii de mult veștejite ale unei fecioare dalbe.

CATRE SCRITORII DIN ARDEAL

Infrunând fantoma greutăților materiale, ce ni se ridică amenințătoare înaintea acestui început de nou deceniu, am reluat apariția „Cosinzeii” cu hotărîrea de a o duce voinicește la bun sfârșit. Sforțurilor noastre de a da Ardealului o revistă literară așezată în spiritul tradiției culturale noastre, li se cuvine și sprijinul cititorilor și frățescul ajutor al scriitorilor de aici. Il așteptăm.

S'a vorbit despre o societate a scriitorilor români din Ardeal cu un rost cam vag. Unii au crezut că află în această societate un mijloc de manifestare publică, alți o asociație de sprijin profesional limitat, iar alții ceva și dintr'o parte și din cealaltă. O societate care să editeze o revistă a tuturor scriitorilor de dincoace de munții e o absurditate și o imposibilitate. E o absurditate, pentru că scriitorii trebuie să se diferențieze prin idealuri, cugetare și maniere, căci altfel n'ar exista nicio putință de progres; și este o imposibilitate pentru că scriitorii nu vor putea niciodată alcătui o confraternitate atât de strânsă încât să se poate împăca toate tendințele într'o singură publicațiune literară.

Cealaltă latură a chestiunii, care privește aspectul profesional al problemei, rămâne de discutat și nu e locul a o desvolta aici. Până ce ideea pusă în circulație de d. Bora va putea să capete o rezolvare, „Cosinzeana” apare și în coloanele ei vor găsi adăpost toate talentele, cari cred în puterea dătătoare de viață a tradiției și cari înfeleg să rămână statornici slujitori ai artei adevărate și ai culturii românești.

Veniți, scriitori ai Ardealului și voi cei ai celorlalte provincii românești! Vă așteptăm...

SCRISOAREA DESCHISĂ

dlui Valeriu Bora, prin mijlocirea revistei „Cosinzeana“

de Ion Gorun

Comentariile cu cari însoțești, stimate tinere confrate, răspunsul, recunosc: prea scurt, cu care am contribuit la ancheta inițiată de dta cu privire la plănuirea unei „Societăți a scriitorilor români din Ardeal“, — acele comentarii simt că mă obligă la unele explicații ceva mai amănunțite, a ideii sau principiului, pe cari le formulam în acel răspuns.

Ideea dela care am pornit, și în care stăruiesc, este că o „Societate a scriitorilor români“ nu poate să fie decât una în toată țara, — va să zică *regnicolară*, — și iată pentru ce:

„Societatea scriitorilor“ nu este și nu poate să fie o *societate literară*; ci este, sau trebuie să fie, o *asociație profesională*, cu menirea de a ocroti, a apăra, interesele profesionale ale scriitorilor, indiferent de *școală*, *tendință*, *origiune* — așa zice și de *talent*, dacă diferențierea aceasta n'ar fi din cale-afară prea dificilă.

N'are înțeles ca o astfel de societate să se ramifice; interesul tuturor scriitorilor este ca ea să fie *una singură*, tare, încheată.

Nu este așa actuala S. S. R.? Nu. Dar scriitorii ardeleni au dat oare asaltul trebuincios? Nu. Dta, dle Valeriu Bora, ai toată dreptatea să-mi obiectezi: faptul că dacă președintele actual al S. S. R. este ardelean, nu e încă o satisfacție suficientă pentru acei mulți scriitori ardeleni lăsați pe dinafară, nesocotiți, umiliți, ofenșați.

Așa este. Dar oare nu eși vina acelor scriitori, cari se țin deoparte, și se gândesc să-și facă o societate a lor, în tot cazul *separatistă*, în loc să vină cu hotărâre, cu energie, ca să-și reclame locul *în casa lor*, — căci și a lor e casa Scriitorilor români?

Noi românii ne avem literatura noastră *unitară*. Nu avem literatură *dialectală*. În altă parte, să zicem în Franța, literatura provensală înflorește, sau a înflorit, ca o frumoasă ramură a trunchiului francez. Catalanii au un dialect al lor, deosebit de limba spaniolă. Dialecte la noi, între Tisa, Dunăre și Nistru, nu există; provincialismele nu contează în literatură. Literatura noastră e de pe acuma una și singură, și va fi din zi în zi mai unitară.

De ce adică dta, stimate Valeriu Bora, îi numești pe unii: *scriitori ardeleni*, pentru ca să-i diferențiezi, despre ce? „Nici prin visul unei umbre de gând“ nu ți-a trecut prin diferențierea *după locul de naștere*. Dar cum? Căci o diferențiere totuși văd că vrei să faci.

Să-ți spun eu: zici, dta: „nici nu am pomenit despre tendințe ori ideale literar-estetice, ci numai despre *ridicarea Ardealului literar* la... valută forte, la afirmare, la partea sa de contribuție întru strălucirea literaturii românești“... *Ardealul literar*...? cum are să se înțeleagă aceasta, dacă nu e vorba nici despre diferențierea după locul de naștere, nici despre diferențiere de ideale literar-estetice? Zic eu: e absurd. E simpla supărare — și după părerea mea perfect justificată, — că scriitorii ardeleni sunt tratați *mașter* de cellalți confrați ai lor. Acesta e adevărul. Nu trebuie exagerat, nici rău interpretat. Dar e adevărul, — de unde pornește justa revoltare a unor scriitori ardeleni, — și poate și altora.

În București, în Iași, — vedem *cenacluri*, cu revistele lor, în cari, vorba strămoșilor noștri, *asinus asinum fricat*; nu sunt reviste literare propriu zise, întrucât sunt *încercuite*, — „*Insulal*“ se numește o astfel de publicație, care, firește, n'a trăit; *izolarea* în literatură, în artă, e o atitudine menită a cădea în desuetudine, dacă nu chiar în ridicol.

Deci zic, și mă resum, scumpe dle Bora: — nu societate; președinte, vice pr. — secretari, mai mult sau mai puțin *generali*, — nu; dați asalt acelei S. S. R. și cu vigoarea tinereții și talentului dvoastre faceți *epurația necesară, foarte necesară*... Ca să nu mai aud pe omul de spirit, care aruncând ochii asupra listei scriitorilor membri ai S. S. R. spunea: „În lista aceasta, trebuie să recunosc că sunt și câțiva scriitori“.

Altceva însă zic eu că ar fi de făcut, și anume: Gruparea scriitorilor *în jurul unei reviste*.

S'o iau mai de departe. Dta, ca și mine, știm că, în Germania de pildă, revistele cele mai de frunte, — sau, ca să nu întrebuițăm pe acest adesea abusiv *cel mai, cele mai*, — reviste de frunte apar în Munchea, în Leipzig; — regionale?... Sunt *naționale*. La Cluj așa vrea să văd o astfel de revistă. Ajutați acestei reviste, ca să se ridice acolo unde trebuie. Conducerea ei e o garanție. Aici o văd eu, ceea ce așa de pregnant a spus dl Bogdan-Duică: „Frâul cuvenit, pus superficialității de judecată, solidarizării cenaclurilor îndrăznețe, lipsei de considerare“...

Aceasta s'o facă „Cosinzeana“; și ea atunci va însemna *revista literară românească*. Pentru scriitorii ardeleni, cred că o altă satisfacție mai deplină n'ar putea să fie.

CĂRȚI ȘI REVISTE

Episcopul Roman R. Ciorogariu: Zile trăite — Tip. Diecezană Oradea — Lei 350.

Cartea P. S. S. Episcopului Ciorogariu nu e numai o carte de literatură beletristică. P. S. Sa este însă un reputat ziarist și publicist ardelean și închide în cele peste 500 de pagini ale cărții ce ne dăruiește prețioase fapte istorice și admirabile documente umane. E o carte de memorii, scrisă din memorizarea faptelor observate atent, cu un viu interes omenesc și românesc. P. S. Sa Episcopul Ciorogariu a trăit în lumea conducătorilor, a lucrat alături cu ei la pregătirea vremilor ce aveau să vină în 1918, a crescut câteva rânduri de elevi ai seminarului din Arad și a păstorit populația de credincioși ortodoxi din dieceza Oradiei. P. S. Sa a văzut multe și a auzit multe, și ne povestește simplu, așa cum îi vin în memorie ceea ce știe că s'a petrecut dele 1914, dela deslănțuirea marelui războiu european, până la prăbușirea monarhiei Austro Ungare asupritoare și înfăptuirea unirii Ardealului cu patria mamă.

În pagini sfătoase, cari se citesc cu o mare plăcere și un negrăit interes, dsa povestește emoționant fazele prin care am trecut, până să ne vedem înfăptuit visul nostru de veacuri. Nesiguranța zilelor de războiu, jalea satelor și suferința celor rămași acasă să îndure urgia secularei uri hunice; sbumul vetei noastre politice, lipsita de conducători; zilele de surghiun și de teoare ale revoluției; aureola dezobrii, toate acestea momente vii ale trecutului nostru recent și-au găsit în P. S. S. Episcopul Ciorogariu un interpret, care v.brează de înțelegere și sinceritate.

De aceea cartea P. S. Sa e nu numai o carte de valoare istorică documentară, ci și o prețioasă contribuție literară, în sensul strict al cuvântului.

Mihail Sadoveanu: „Cântecul amintirii”, ed. IV. — 60 lei; „O isorie de demult”, ed. IV. — 60 lei — Ed. Cartea Românească Buc.

Citesc pentru a nu știu câtea oară povestirile așezate ale marelui nostru prozator și decâteori le citesc găsesc o veșnică noutate în aparenta lor repetiție. Nu știu cine spune că d. Sadoveanu se repetă. Cine a spus vorba aceasta n'a citit sau n'a știut să citească proza aceea ca o dantelă din alte vremi, în care mâini fine de femeie îndrăgită de lucrul ei a pus în fiecare nod de ochiuleț un gând discret sau un sentiment cald. Frumusețile scrisului acestui mare prozator al nostru sunt infinite. Citiți și recitiți „Cântecul amintirii”. E mereu fraged ca în ziua când a văzut întâia oară lumina tiparului. Dar „Povestea cu Epuri”? Dar „Haia Sanis” cu pasiunea tulburătoare, care crește cu fiecare rând, cu fiecare vorbă, înlănțuită într'un parfum de așa de firească tragedie umană?

Talentul dlui Sadoveanu este inepuizabil, pentru că inepuizabilă îi este sensibilitatea în fața lucrurilor și a ființelor lui Dumnezeu. În fiecare amănunt, neînsemnat pentru oricine, dsa găsește un cuvânt evocator; în fiecare ființă, o sursă nesecată de contemplație a măreției firii, o atitudine de luat, blândă, îngăduitoare, înțelegătoare.

Ion Slavici: Nuvele, vol. VI, ed. I. — Cartea Românească, București — 75 lei.

„Cartea Românească” a făcut o faptă bună publicând prețioasa colecție de nuvele a lui Ion Slavici, rămase până acum împrăștiate în mare parte prin reviste și ziare.

În acest volum, care închide seria nuvelor din operele complete a lui Ion Slavici se publică 11 nuvele și schițe nepublicate în volum până acum, dintre cari „Vatra părăsită” e o nuvelă cu largi orizonturi de roman din viața rurală. Cu înțelegerea adâncă, pe care o avea Slavici față de sufletul și viața țaranului român, se descrie aici un puternic și dramatic conflict social. E vorba de ostilitatea, pe care o întâmpină un om rămas de mic fără căpătâi, atunci când împrejurările, dorul de viață așezată și de muncă îi stau la îndemână să se statornicească.

„Vatra părăsită” e mai puțin turburătoare decât „Moara cu noroc”, acea grandioasă producție a talentului lui Slavici, care ne poartă cu gândul la tragediile întunecate ale nordicilor. Dar ea vedește cu egală vigoare inepuizabilele surse de observație psihologică, pe cari le oferă viața satelor noastre. E acolo o viață, care se trăiește intens, nu cum se crede în mod curent, în sentimente primare, ci în nesfârșit de varate nuanțe sufletești. Necazurile, pe cari le îndură Zamfir, așezat cu gânduri curate de muncă la „Vatra părăsită”; varietatea stărilor sufletești prin care trece Ana, care nu poate cădea începutului de dragoste, ce l se naste în suflet, stăpânită prea viu de puternice prejudecăți înăscute; deosebirea profundă dintre Ghiță, fratele Anei, și Bucur, deosebire cari îi îngroapă îmbrățișați în vadul morii; firea onestă a Saftei, desvăluie o lume interesantă și totuși necunoscută.

Nuvelele lui Slavici și prețioase documente umane și admirabile pagini de literatură sănătoasă.

A. I. Kuprin: „Sulamita”, trad. după originalul rusesc de d-na Zina G. Moroianu — Tip. Curierul justiției militare, Cluj.

„Sulamita” nu este una dintre cele mai strălucite opere ale lui Kuprin. „Duelul” și „Iama” sunt cu mult superioare. Dar talentul generos al acestui scriitor rus, se întrezărește îndestul în paginile fragede și bogate în amănunt închinat legendarei eroinei. „Sulamita” e cân-

tecul dragostei pălmașe, care merge senlină până la jertfa de sine.

Traducerea d-nei Zina G. Moroianu e curgătoare și fidelă textului. De altcun d-na Moroianu s'a dovedit o bună traducătoare în „Pescărușul” lui Cehov și editorii noștri ar găsi în d-sa o neprețuită colaboratoare pentru popularizarea în românește a bogatei literaturi rusești.

Viața Românească: An XIX. Nr. 2 — Iași.

Cineva, care pare a fi un literat deplin format și care se ascunde sub pseudonimul Ieromonahul Dămian Stănoiu, continuă publicarea nuvelei „In căutarea unei parohii”, începută în numărul trecut al revistei ieșene. În prima parte a ei, nuvela este admirabilă. O adevărată perlă a

literaturii noastre. Dar, în a doua parte, pe care o publică acest număr, autorul depășește limita firescului, aventurându-se în medli pe cari nu le cunoaște îndestul. E, spre acolo un moment, când eroul nuvelei, un călugăr trimis să împlinească lipsa de preoți din țară, călătorește într'un sat din Maramureș. Autorul nu știe însă că în Ardeal preoții ortodoksi ai satelor nu se numesc, ci se aleg, și nu știe că la Dej nu este nici-o episcopie.

Amănuntele acestea și altele de felul lor distonează în ansamblul așa de reușit al nuvelei și autorul ar fi câștigat dacă ar fi evitat să obțină un succes ieftin, intrând într'o lume pe care n'o cunoaște destul.

I N S E M N Ă R I

Arta românească și absurditățile iredentismului maghiar. Zilele trecute s'a deschis la Berlin, prin stăruința și priceperea vrednicului nostru atașat pe presă, d-nul Ilcuș, expoziția de artă populară românească din Ardeal. Ziarele germane vorbesc cu elogi despre bogăția artei noastre naționale, care a stârnit o mare admirație cu covoarele și cusăturile ei între amatorii de artă din Berlin. Tocmai pentru aceea poate, ziarele budapestane, ca „Budapesti Hirlap” și „Pester Lloyd”, spumegă de indignare, că li-am furat arta. Nici mai mult, nici mai puțin. Aceste ziare pretind că arta românească prezentată de d. Ilcuș la Berlin și atât de mult apreciată de intelectualitatea germană, poartă pecetea influenței maghiare.

Evident că pe acest ton nu se poate discuta. Cine cunoaște oribilul port popular al ungarilor din Ardeal, bălțat cu culori tari, uniforme, și cine a văzut transformările suferite în satele unde ungarii au avut contact cu genul artistic al popoului românesc, își va da bine seama de unde poate fi vorba de o influență. Ceea ce a dus d. Ilcuș la Berlin se poate vedea în toate ținuturile locuite de românii. Ceea ce ar putea să scoată ungarii din Ardeal, ca artă populară maghiară, nu se găsește pe pusta Ungariei, sau în ținuturile unde influențele nu s'au putut produce.

La Zagreb, în muzeul etnografic așa de bogat al orașului, am găsit arta populară românească la loc de cinste. Ungurii n'au însă aici decât câteva costume de valoare documentare și la Zagreb, oricum, ungarii se chiamă că au fost stăpâni.

Dar cu iredentismul maghiar e o pierdere de vreme să se discute. Cel mult izbucnirile lui ne poate da măsura justă a sufletului maghiar și, poate, o clipă de nevinovată veselie.

Trei cruci. Zilele trecute, un grup de prieteni și admiratori au comemorat amintirea admirabilului poet, care a fost Panait Cerna. La picioarele mormântului din cimitirul Bellu al Capitalei, un preot a slujit o creștinească slujbă, și oficialitatea cu prieteni și admiratori au rostit cuvinte calde de amintire. Bulgarul acesta romanizat purta în vinele lui sângele viu al mamei lui românce și în tot ceea ce a dat el poeziei românești, în scurta lui trecere prin viață, pulsează de românism. Din cuvântarea d-lui Vasile Goldiș, ministrul artelor, care nu vorbea acolo numai ca ministru, aflăm că Cerna a colaborat la „Românul” din Arad, pe vremea când se afla la studii în Germania. Omul de pe malurile dobrogene ale Dunării se simți bine și în Ardeal.

Cu acest prilej s'a făcut un legământ, care avem motive să credem că se va ține. Se va pune câte o cruce, pe care se va săpa în medallon chipul dispărutului, pe mormântul lui Cerna, al lui Ștefan Iosif și al lui D. Aghel.

E un semn bun al vremii. Oficialitatea noastră nu prea ținea seamă, în trecut, nici de valorile literare în viață, nici de amintirea celor ce ne-au lăsat o glorioasă moștenire literară. Mormântul lui Eminescu a stat multă vreme pustiu, în același cimitir cu al lui Cerna. Astăzi, prin chemarea forțelor culturale și literare la viața de răspundere a treburilor publice, o altă mentalitate i-a naștere. Și e bine.

Nemuritorul Caragiale. Am revăzut deunăzi la Teatrul Național din București „Scrisoarea pierdută” a lui Caragiale, cu vechea interpretare, în care au neîntrecute creații fruntasi ai dramaturgiei românești, ca Ion Brezeanu, Maria Filotti, V. Morșun, Victor Antonescu, Ar. Demetriad, Marculescu și Pella. Ce fragedă, ce actuală operă

dramatică! D. Alexandru Hodoș, directorul Teatrului Național din București a făcut mai mult decât o faptă bună, reluând în repertoriul acestei stagiuni, piesa nemuritoare a nemuritorului Caragiale.

Și ar mai putea face o faptă bună, lăsând în turneu ansamblul așa cum l'am văzut la București. Ar fi cu adevărat o operă de propagandă, utilă și spornică spre deosebire de opera îndolnică, pe care o fac obișnuitele turnee, cu piese culese de pe bulevardele Parisului. Piesa lui Caragiale, așa de românească și atât de etern umană este astăzi tot așa de actuală, ca pe vremea când a fost scrisă. Și ce bine ar fi să-și vadă copia Cațavencii, Furfurizli, Ipăteștii, Trahanachii și Pristandați noștri din Ardeal, în admirabila interpretare a ansamblului bucureștean!

Ortografia scrierii lui s și z. Academia română e în mare încurcătură. Solicitată să dea lămuriri asupra scrierii literii s și z dă următorul răspuns:

„Scrierea lui s și z înainte de consonante a format obiectul unor discuții îndelungate la congresul filologilor. Regula ortografică stabilită este destul de complicată și n'a fost încă adoptată de Academie.

Dicționarul Academiei scrie după norma următoare:

Înainte de b, d, g, scrie, precum se rostește totdeauna z, deci, zbor, zdruncin, zgardă. Excepție face numai prefixul des-, scris cu s, deci: des-brac, desdăunez, desgolesc.

Înainte de l, m, n, r, v, rostirea șovăie, scrierea cu s e deci preferabilă: sloată, smeură, lesne, Israel, isvor.

Înainte tuturor celorlalte consonante rostirea și prin urmare și scrierea e s.“

Dar răspunsul nu e satisfăcător. El e mai degrabă o mărturisire a instabilității, în care zace încă ortografia limbii române.

Reorganizarea editurii Casei Școalelor. În comisiunile consultative ale editurii Casei Școalelor, au fost numiți, pe termen de 5 ani:

Pentru cercetarea operelor filozofice: d-nii C. Rădulescu-Motru, G. I. Antonescu, Petre Andrei, Ștefănescu-Goangă și A. Ieșan.

Pentru cercetarea operelor istorice: d-nii N. Iorga, D. Russo, I. Lupaș, G. I. Brătianu și D. Caracostea.

Pentru cercetarea operelor filozofice: d-nii Sextil Pușcariu, Ilie Bărbulescu, I. M. Marinescu și Cezar Papacostea.

Pentru cercetarea operelor științifice: d-nii D. Pompei, P. Bogdan, I. Simionescu și G. Vâlsan.

În comisiunea bibliotecarilor, care va cerceta operele de popularizare: d-nii N. Iorga, Gh. Adamescu, Alfred Moșoiu, N. Nicolaescu și Apostol Culea.

DE LA ADMINISTRAȚIE

Biblioteca Poporală Sinteză. Confirmăm primirea sumei de 100 lei.

Locot. Octavian Popovici. Am primit abonamentul. Cartea Duhul cel rău încă n'a apărut.

Eugenia Ostale. Am primit suma de lei 150.

Gheorghe Maior. Confirmăm primirea banilor.

Casa de Cetire Turcheș. Am primit abonamentul.

Gheorghe Cornel Bogdan. Am primit suma de 120 lei.

